

BIBLIOTECA ...
... MINERVEI ...

IOAN SLAVICI

CU Cluj / Central University Library Cl

SPIRU CĂLIN

No. 9
30 BANI

BIBLIOTECA „MINERVEI“

No. 9.

IOAN SLAVICI

SPIRU CĂLIN

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BUCUREȘTI

«MINERVA», Institut de Arte
Grafice și Editură, B-dul Aca-
demiei, 3 — Edgar-Quinet, 4.

1908.

SPIRU CĂLIN

I.

Nu se dă cine se simte! — Făcusem, ce-i drept, un an de ucenicie la «*Briciul lui Stefan cel Mare*» și eram de patrusprezece ani aproape când am intrat în prima clasă gimnazială, dar luasem în a patra clasă primară premiul cu coroană și nu mă dădeam pe ori și cine, iar după câteva săptămâni au simțit și colegii mei, că nu ori-și-care dintre dâșii se poate măsură cu mine.

Intre cei ce o știau aceasta eră și Spiru, un băiet de vreo unsprezece ani, oacheș, cu ochii mari, tăcut, liniștit și îmbrăcat cu niște haine de șaiac, pantaloni largi ca niște șalvari, ca să nu le iasă genunchii, și un fel de tunică tot largă și cu mânecile prea lungi, dar altfel curate și bine îngrijite. El nu vorbea cu nimeni, ci stătea într'un colț, — mai ici, mai colo. Abia după vreo săptămână și-a luat loc

la capătul băncii a patra, în dreptul unei ferestri.

Acolo ședea, și nici cu patru boi înjugați n'ai mai fi putut să-l miști din loc. Dacă-l întrebai ceva și nu putea să-ți dea răspuns, dădea din umeri, iar dacă știa ceea ce-l întrebai, nu zicea nici da, nici ba, ci dădea din cap, încât ai fi zis, că e mut ori tâmpit.

Intr'una din zile unul dintre băieții mai neastâmpărați, — nu mai știu care anume, că erau de tot mulți, — voind, între lecțiuni, să iasă din bancă, îi zise cam răstit să se dea la o parte.

Spiru ridică mâna, mișcă din cap și închise ochii, tot semne foarte înverdate, că odată cu capul nu se mișcă din loc.

«Știi că ești nostim! — îi zisei eu. — Dar pe unde să iasă băiatul, dacă tu te-ai înfipt în capul băncii!?»

Spiru dete din umeri.

«Să nu iasă! — zise apoi peste puțin. — Să rămâie și el la locul lui, cum rămânem d-ta și eu și ceilalți.»

«Dar dacă are vreo trebuință!?» — întâmpinai eu, care nu eram obicinuit a discuta cu ori-și-cine.

Spiru ridică degetul și-l clătină de câteva ori.

«N'are!» zise apoi pe șoptite, ca să nu-l audă profesorul, care intră pe ușă.

Eram cătrănit. Auzi d-ta obraznic!? Ceea

ce mă scotea din răbdări nu erau vorbele lui, căci aceste erau de tot puține și scoase oare cum cu cleștele: gesturile lui însă și mai ales căutătura lui, — în aceasta erà ceva care te taie, — și apoi — el aveà dreptate, ceea ce iar mă tăia.

«Stai? — îmi ziceam, — c'o să-ți arăt eu ție!»

La zece apoi, după ce a ieșit profesorul, am și căutat să urmez discuțiunea, dar Spiru s'a ridicat și el, a ieșit din clasă și umblà așa singur, încât nu erà chip să te apropii și să te legi de el, iar băiatul cu pricina s'a mutat în altă bancă.

«O să te prind, — îmi zisei, — când plecăm la masă».

I-am și luat urma și abia acum am aflat, că avem acelaș drum. El mergeà potolit, în pași mășurați și călcați cu talpa întreagă, cu pieptul cam scos, cu capul ridicat și uitându-se drept înainte, — un umblet învățat parcă pe de rost într'un lung șir de lecțiuni.

Eu după el în pașii pițigăiați și mai spornici ai fostului ucenic de bărbier, — mai aproape, de tot aproape.

M'a simțit, se vede, în cele din urmă, căci deodată s'a oprit și s'a întors spre mine deschizându-și ochii încă mai mari cași când ar fi voit să zică: «Văzuși, că n'avea nici o trebuință!»

Nu știu, dacă va fi și gândit-o el aceasta, destul, că eram foarte zăpăcit.

Să trec înainte? — Nu se putea!

Să urmez discuțiunea? — Nu mai eră cu puțință!

Să-l întreb, unde se duce? — Eră o prostie, căci asta o știam.

«D-ta de unde ești?» — îl întrebai, ca să zic ceva.

«Dela Mizil, — răspunse el înviorat de gândul, că e cineva, care se interesează și de dânsul, — dar nu sunt nici acolo acasă, că n'am nici mamă, nici tată, nici rude».

Ce răspuns!? — Parc'ar fi voit să mă pic-nească. Nu mă știam nici eu nicăiri acasă. Aveam, ce-i drept, și tată, și mamă, și rude, dar tata și mama se divorțaseră și se certau pe mine, iar rudele erau unele după tata, altele după mama și mă împingeau când încoace, când încolo. Imi eră parcă-l fericesc pe Spiru.

Urmându-ne drumul împreună, el îmi mai spuse, că eră de patru ani când a murit tatăl său și l-a lăsat sub purtarea de grije a unui prieten și tovarăș de afaceri, chereștegiul Naie Petică, un om cum se cade, care-i chiver-nisește și averea, o casă cu patru încăperi, local de cârciumă în piață, și o viie cu li-vede la deal.

«Până acum; — urmă el, — am stat la mama

Paraschiva, o preuteasă văduvă, femei foarte bună, căreia îi plătea Nenea Petică 600 lei pe an, iar acum stau într'un pension particular, unde plătește tot 600 lei pe an, dar mă mai și îmbracă, îmi poartă cheltuelile de la școală și-mi dă și câte cinci lei pe lună bani de buzunar».

«Eu, — îi zisei, — stau tot la domnul Paul, unde am fost ucenic, pentru treizeci de lei pe lună, pe care îi plătește când tata, când mama, dacă-i plătesc. Se cam supără cocoana Lina când nu plătește nici unul, dar Domnul Paul ține la mine — poate chiar mai mult de cât la Rup, prepelicarul lui, — și-o duc bine. Li cânt din mandolină, îi citesc gazetele, și de geaba face cocoana Lina gură. Ba, așa Duminecile, îmi dă chiar și câțiva gologani, ca să am și eu».

Dumiriți așa, ne-am făcut prieteni — deși el eră cu trei ani aproape mai mic decât mine. Țineam la el fiindcă eră băiat potolit și mă mai și împrumută cu câte ceva când mă aflam în strâmtorare, iar el se însoțea cu mine mai bucuros decât cu băieții de vârsta lui fiindcă învățam bine și-l deslușiam când eră nedumirit asupra vre-unei lecțiuni.

Eră și de altminteri băiat, la care puteai să ții. Ca umblatul îi eră întreaga fire: îl îndrumase preuteasa, ca serile, mai înainte de a se culcă, să-și perie hainele și să le îm-

păture frumos, să-și văcsuiască ghetetele, apoi să se spele pe mâni și pe obraz și să-și facă rugăciunea. Puțin îi păsă lui, ce fac alții; el tot așa făcea.

Era dar totdeauna curat și bine îngrijit, cuviincios și rezervat, cu bună rânduială în toate ale lui și în deosebi la școală supus și totdeauna cu ochii la gura profesorului, însă — nu leneș, dar comod, — foarte tignit. Nu grăbiă Spiru, niciodată, nu se avântă, nu-și încordă puterile, și le făcea toate a'ndelete și cu un fel de grijă, ca nu cumva să dea greș. Și 'n școală dar eră cam în coadă. Se mulțumiă să treacă cu chiu cu vai clasa, iar pentru aceasta avea nevoie și de ajutorul meu.

Mai eră apoi în felul lui de a fi un lucru, pe care eu nu eram atunci în stare să-l înțeleg: cu vârsta lui o nepotrivită preocupare pentru interesele materiale.

Banul, ori și cât de ruginit ar fi fost, lui îi sclipia.

Iar aceasta o avea dela Nenea Petică, tutorele lui, care mereu îi spuneă, că are puțin și că trebuie să fie «ștrânguitor», căci nu știe nimeni, ce poate să aducă ziua de mâne.

«Sunt boli, — îi zicea, — și fel-de-fel de nenorociri pe lume!»

În fiecare an de două ori, de Sf. Gheorghe și de Sf. Dumitru, când luă chiria casei și arenda viei, d-l Petică încheia socotelile lui

Spiru, și 'n timpul celor din urmă doi ani, după ce acesta se făcuse băiat mai mare, i le arată și lui, ca «să-și pună mințile la cap».

Sf. Gheorghe și Sf. Dumitru erau dar pentru Spiru cele mai mari zile ale anului.

Mai ales anul acesta erà de tot mare ziua de Sf. Gheorghe, căci se'mpliniau șapte ani de chivernisire și d-l Petică îi făgăduise lui Spiru, că-i va aduce socoteala pentru toți șapte anii scrisă la un loc, ca s'o vadă și el, care e acum destul de mare, ca s'o înțeleagă. Cât a ținut postul Paștilor, Spiru erà cu gândul la socotelile lui.

Trei zile înainte de Sf. Gheorghe a și venit d-l Petică, — și ziua următoare m'am pomenit cu Spiru, — tot potolit și tacticos ca de obicei, dar cu ochii plini de un fel de văpaie înăbușită.

Venia să-mi arăte și mie socoteala scrisă cu slove mari pe o coală de hârtie comercială.

La anul întâiu, când Spiru erà de cinci ani, erau însămnate următoarele :

Venituri	Cheltueli	Rezerv.
1. Chiria casei 1.300 L.	1. Cocolana Preot. 600 L.	
2. Arenda viiei 1.200 ' >	2. Medic . . . . . 15 >	
	3. Farmacia . . . . . 6 >	
	4. Foncieră . . . . . 72 >	
	5. Reparat. casa . . . . . 521 >	
Total . . . . 2.500 L.	Total . . . . 1.214 L.	1.286 L.

«Să vezi, — zise el stăruitor, — că anul următor chiria casei se sporește la 1500 l. — și

se sporește și rezerva din an în an, — căci în timpul celor din urmă trei ani nu s'a dat nimic pentru medic, nici pentru farmacie».

În adevăr la vârsta de șase ani rezerva eră de 3391 lei 16 b., anul următor de 5714 lei 64 b. — apoi de 8016 lei 55 b. — anul următor de 10.579 lei 54 b. — iar în anul al șaselea de 13.274 lei 31 b.

«Din suma aceasta, — scriă d-l Petică, — s'au cumpărat pe cursul de 82 la sută 15.000 lei scrisuri funciare 5% și-au mai rămas 974 lei 31 b. în bani gata».

Pentru anul al șaptelea socoteala arată:

Venituri	Cheltueli	Rezervă
1. Chiria casei . 1600,— L.	1. Pension 600L.	15000,— L. scris.
2. Arenda viici . 1300,— »	2. Haine 54 »	974,31 »
3. Cupoane . 750,— »	3. Școală 46 »	
4. Camete 6% . 58,46 »	4. La mână 30 »	
	5. Foncier. 82 »	
	6. Repar. 135 »	
Total . . . 3708,46 L.	Total . . . 947L.	2761,46 »
		<u>3735,77 »</u>

Din suma aceasta s'au mai cumpărat pe cursul de 84 la sută 4000 lei scrisuri funciare, — scriă d-l Petică, — și-au mai rămas în bani gata 375 lei 77 b.».

• Eram amețit văzând, cum se sporesc banii, dacă-i lași în pace.

«Bine, măi! — îi zisei eu, — dar tu ești bogat și ai să fii și mai bogat».

«O casă, o vie, — zise el liniștit, — și 19.000

lei scrisuri, pe care le-am dus împreună la Cassa de depuneri, — vorba e numai să nu cheltuiesc, adăugă el apăsător, — și am să mă țin!»

Ne luarăm condeiu și hârtie și începurăm să facem combinațiuni, ca să scoatem socoteala, cât o să aibă el peste alți șapte ani, când își va lua bacalaureatul.

Multă hârtie am stricat și mult timp am pierdut așa.

Ca să nu ne'nșelăm, făceam socoteala împreună, apoi o făcea el fără de mine și în cele din urmă o făceam eu fără de el.

Nu ieșea.

Ceea ce ne'ncurcă erau medicul, farmacia, fonciera și reparaturile, pe care nu puteam să le prevedem.

«Nu pune nimic pentru medic și pentru farmacie, — grăi el în cele din urmă cu un fel de'ndârjire.—Ticălos cine se'mbolnăvește! Am să mă păzesc, ca să fiu totdeauna sănătos. Asta e rubrică mare, mă! Boala costă ceva!»

Ori-și-cum o cârpiam însă, nu puteam să ajungem decât la un simțimânt vag, că, dacă din nimic s'a făcut în timp de șapte ani 19.000 lei, peste alți șapte ani acești 19.000 lei se vor face de tot mult.

Minte de copii!

De unde-am fi putut noi să prevedem im-

pregiurările, dela care atârnă sporul ori scăderea unei averi!?

Peste câteva săptămâni vine la mine Spiru cu fața aprinsă și cu părul vâlvoi, — ca ieșit din minți.

«Închipuiește- i, — zise : — mi-au ieșit la sorți trei scrisuri, unul de 5000 lei și două decâte 1000 lei. Șapte mii de lei în aur, — câștig de câte 180 lei la mie, — deodată 1260 lei. Mai cumpăr o mie pe deasupra și am 20,000 lei, venit de 1000 lei pe an!»

Mă bucuram și eu din toată inima.

«O prăjitură însă, o'nghețată, ceva cireșe o să dai acum», — îi zisei zâmbind.

El se uită speriat la mine și rămase puțin pe gânduri.

«Dau, — zise apoi, — dar nu de acolo, ci dela mine, din banii mei de buzunar».

Banii lui de buzunar! Și-i cheltuia, nu-i vorba, dar încă dela început potrivise lucrurile așa, ca să mai aibă la începutul lunii și ceva din luna trecută. Acum ajunsese să'n-ceapă luna cu 10 și s'o sfârșească cu 6 lei.

Chiar și așa numai deocamdată.

După ce s'au pornit căldurile verii, mă pomenesc într'una din zile cu el de tot uluit, galbăn la față și sleit de puteri.

«Ce e, Spirule!? — îl întrebai cuprins de îngrijare. — Ești bolnav?»

«Chiar mai rău, — șopti el lăsându-se pe

un scaun : se filoxerează viia. Lasă că perd venitul de 1.300 lei, — ceea ce face 25.000 lei în scrisuri, — dară ar putea să-mi ardă și casa».

«Asigurează-o !» — strigai eu.

«I-am și dat lui Nenea Petică depeșă, ca s'o asigure fără de'ntârziere, dar și cu asta se sporesc cheltuielile, — zise el. — Sunt om ruinat ! «Ce fac eu, dacă mi se prăpădește averea !?»

Mi-am dat silința să-l mângâi spuindu-i că îi rămâne locul și livedea, că via se poate replantă și-o să aducă venit mai mare, că pentru casă nu mai are nici o grijă după ce a asigurat-o și că scrisurile fonciare nu le pierde nici dacă ar arde.

«Hei ! — zise el, — ție îți este ușor să vorbești, că tot ai pe cineva, dar eu ce fac, dacă mă îmbolnăvesc ori cad în vre-o altă nevoie mare !?»

Acesta eră gândul, care-l stăpâniă în toate împrejurările. Li eră parcă nu mai are nimic și nu mai făcê socoteli pentru viitor, dar ținea strâns ceea ce ajungeă în mâna lui și eră umilit în sufletul lui, deși umblă tot cu capul ridicat și cu pieptul cam scos, cum îl deprinsese maica preoteasă.

II.

«Am scos, — îmi zise Spiru, toamna, după Sf. Dumitru, — hârțiile dela Casa de depuneri și le-am dus la Banca Națională, de unde a împrumutat nenea bani, ca să replanteze via.

De aici înainte nu-mi mai vorbiă despre averea lui și se dedea la o parte când îl întrebam eu câte ceva. Pierduse tot curagiul și se depărtă când, pe ici pe colo, băieții se certau ori se încăierau chiar între dânșii, se dedea la o parte când simțiă, că-i stă cuiva în cale, și le umblă tuturoră în voie.

Via i-a fost, ce-i drept, replantată, și s'a făcut mult mai frumoasă de cum fusese, dar patru ani de-a rândul n'a mai avut decât puțin venit dela ea și mult a trebuit să treacă până ce a ajuns d. Petică să achite datoria la Bancă.

Nici nu mai puteam apoi să ne întâlnim atât de des ca mai nainte, căci eu am luat o bursă și eram intern la Sf. Șava. Duminecile însă și zilele de sărbători potriviam lucrurile așa, ca să ieșim împreună la plimbare, și iar eram cum am fost — cu o singură deosebire — că nu mai făceam combinațiuni și socoteli pentru viitor.

În ajunul examenelor de bacalaureat însă, când se împlineau cei șapte ani, pentru care

faceam odinioară cu atâta râvnă socoteli, tot trebuia să-l întreb, cum stă.

Bine, zise el liniștit ca totdeauna. O să-ți arăt socoteala, pe care mi-a dat-o nenea Petică de Sf. Gheorghe.

Peste câteva zile apoi mi-a arătat socoteala.

Venituri.	Cheltueli.	Rezervă.
1. Chiria casei . 1800,— L.	1. Pension 840L.	26.000,—L. scris.
2. Arenda viei . 1500,— >	2. Haine . 160 >	726,30 > num
3. Cupoane . . . 1300,— >	3. La mînă 120 >	
4. Camete 6% . . 43,57 >	4. Școală . 86 >	
	5. Fonc. . . 90 >	
	6. Asigur. 42 >	
Total . . 4643,57 L.	Total. 1338 L.	3.305,57 L.
		4.031,87 L.

«S'au mai cumpărat pentru 3560 L. încă 4000 L. scrisuri pe cursul de 89 sută și-au rămas în numerar 471 L. 87 b.»

«Bine, — numai atît?» — zisei eu desilusionat.

«Cum numai atît!? — răspunse el. — Nu e destul? — E chiar mult! — Nu vezi tu, că scrisurile ele singure îmi aduc 1500 L. — destul, ca să-mi pot urmări studiile la universitate. — Îmi iau o odaie nemobilată, îmi cumpăr mobila mea, și, dacă vrei, te'ntovărășești la chirie și tu cu mine, că ieșim amândoi mai ieftin.»

Așa am și făcut la începutul viitorului an școlar, când ne-am înscris amândoi la facultatea de drept.

Deși locuiam însă împreună și eram foarte buni prieteni, treceau adeseori mai multe zile de-a rândul fără ca să schimbăm vre-o vorbă, și din zi în zi ieșiau tot mai înverdat la iveală deosebirile de temperament dintre noi.

El n'ar fi stat, Doamne ferește, peste miezul nopții, și, ori-și-când s'ar fi culcat, se sculă dimineața între orele cinci și șase, se'mbracă, turnă spirt la mașină, își gătiă cafeaua cu lapte și-o luă. Când mă sculam eu, el eră dus la plimbare.

Spiru azistă foarte regulat la cursuri și eră supărat când vre-unul dintre profesori lipsiă, dar citiă puțin și profită de notițele, pe care eu le luam ori le împrumutam dela vre-unul dintre colegii noștri: eu lipsiam adese-ori dela cursuri, mă bucuram când vre-unul dintre profesori nu-și făcea cursul și nici n'aș fi luat, nici n'aș fi împrumutat, poate, notițe, dacă nu m'ar fi ținut el de scurt.

Eu fusesem apoi nevoit să-mi caut o ocupațiune. Dedeam lecțiuni la un institut particular, iar în urmă am înțrat și într'un biurou, unde mă țineau șase oare pe zi.

Aceste șase oare nu le petreceă nici el înfundat în cărți, căci nu-i plăcea să stea singur nici acasă, nici aiurea. Slăbiciunea lui eră să vadă lume împrejurul lui, și astfel

își petrecea timpul la plimbare, prin cafenele, prin grădini, pretutindeni, unde sunt oameni mulți, mai ales la teatru. Stetea la o parte, trăgea cu urechea și judecă pe oameni și mai ales pe femei după îmbrăcăminte, după mină, după gesturi, după o vorbă scăpată, după făpte. De dragul acestei mulțumiri își trăgea multe dela gură, ca să nu-i vie prea greu a plăti o taxă de intrare ori cheltuielile consumațiunii la el tot-deauna puține.

Îmi plăcea și mie lumea, dar mai din apropiere, și, chiar și când ieșiam împreună, de obicei ne despărțiam. În vreme-ce el stetea la o parte, eu întram în vorbă mai cu unul, mai cu altul ori, încă mai bucuros, mai cu una, mai cu alta, ceea ce adeseori îl făcea nerăbdător.

Nu doară c'ar fi fost un fel de dușman al așa numitului sex frumos. Din contra: așa putea zice, că eră un prea evlavios închinător al lui, și încă în timpul, când eram în liceu, l-am surprins în mai multe rânduri plimbându-se pe sub vreo fereastră ori urmărind pe câte una, care-și căută nepășătoare de drum. Eră însă și atunci, și acum destul să se uite ea la el pentruca să-l cuprindă un fel de tremurare, să-și schimbe drumul ori s'o apuce chiar la fugă. Ținea mult, așa zicea el, să nu se umilească dându-și slăbiciunea pe față.

Eră însă mai ales un lucru, care adeseori ne făcea să fugim unul de altul.

Deși sănătos tun, trăia oarecum numai ca să poarte grijă de sănătatea lui. Scotocia mereu prin cărți și prin reviste medicinale, avea caiete întregi de notițe tăiate de prin gazete asupra boalelor și asupra regulilor igienice și eră în curent cu cele mai nouă teorii în ceea ce privește regimurile dietetice. Mâncă totdeauna cu multă poftă, dormia, încât nici dacă ai fi dat cu tunul nu s'ar fi deșteptat înainte de ora hotărîtă de el, nu se plângea nici o dată de nimic și cu toate astea alegea cu multă grijă 'n mâncări, se feria de băuturi, fugea de excitante, până chiar și de cafeluța, pentru care eu aveam mare slăbiciune, și un fel de groază-l cuprindea, când vedea pe alții stăpâniți de emoțiuni vii ori dându-se la vreun exces. Nu se mărginia apoi, la sine, ci ar fi voit să fiu și eu ca dânsul și bufnia când mă vedea că mănânc prea mult, că beau, că mă culc ori mă scol prea târziu, că stau prea mult înfundat în cărți, într'un cuvânt că nu păstrez în toate amănuntele vieții mele măsura cuvenită. Mai ales când se 'ntâmplă să nu mă simt bine, umblă cu ochii în pământ de ici până colo, — nu zicea nimic, dar ferbea în el.

Deși mă plictisiam adeseori curiozitățile lui, le luam drept dovezi de dragoste și mă potriveam, pe cât mă iertă firea, cu dânsul. Îmi

eră însă câteodată peste putință să mă supun și epitropisirii lui în ceea ce privește afacerile materiale.

Îmi ținea socoteală despre tot ceea ce iau ori dau și nu mă iertă, dacă uitam ori voiam să ascund ceva. Cel d'întăiu, care mă strângea cu ușa când îmi luam leafa, eră el: chiria casei, bacșișul servitoarei ce ne făcea menajul, lăptăreasa, spălătoreasa, contul cafelelor, al zahărului și-al cornuțelor, petroleul, lemnele și ce mai eră, — aceste mi le scădea fără de milă.

«Mai e încă ceva!? — îi zisei eu într'un rând scos din răbdare.

El se uită liniștit la mine.

«Ași mai avea, — îmi zise zâmbind: — să-mi mai dai douăzeci de lei — ca să ți-i păstrez. Tot ai tăi ar fi și n'ai avea decât să-i ceri când vei avea nevoie de ei: De ce să te mai împrumuți, când știi, că tot ți-i scad luna viitoare? — Nu ți-i cer însă, căci mă tem, că n'o să fii în stare să mi-i dai.»

Mă simțiam foarte jignit. — Eră trecut timpul când eu eram mai mare și el mai mic.

El avea însă dreptate. Primia dela d. Petică pe lună 110 lei și câte 100 lei de Sf. Gheorghe și de Sf. Dumitru. Atât a cerut; atât primia; cu atât o scotea destul de bine. Eu luam când dela tata când dela mama 50 lei, — dela d. Paul 15 lei bani de cheltuială,

dela institut 30 lei iar dela biouou 60 lei,— deci la un loc 155 lei pe lună, ba mai primeam câte ceva și dela gazete — pentru o informațiune, pentru o notiță, — ceea ce lui nu îi spuneam. Cu toate aceste el n'ajungea nici odată să se 'mprumute dela mine și trecea drept om, care are totdeauna ceva. — Țineam să-i arăt, că sunt în stare, și-i dădu-i o hârtie de 20 lei — fără ca să mai zic ceva.

Atât nu erà înșă destul: erà cestiune de ambițiune să nu-i mai cer înapoi și să-i dau regulat de câte-ori iau leafa, — căci el numai asupra lefii se aruncă.

Prin luna Maiu îmi părea rău, c'am început-o prea târziu, căci se apropiau vacanțele și aș fi putut să merg unde-va, dacă mi-ași fi adunat — nu în timp de trei, ci în timp de opt luni câte 20 lei.

«Ai căpiat!? — îmi zise el. — Unde să te duci? Cum să te duci? — O să ai vacanțe la universitate, o să ai la Institut, dar nu și la biouou.»

«Aș! — de biouou mi-e mie!? — întâmpinai. — Sunt sătul până 'n gât de el! — Par'că n'o să-mi pot găsi la toamnă vre-o altă ocupațiune mai omenească!?»

El iar ridică degetul ca atunci, de mult acum, când erà să ne certăm.

«Stai, omule, la locul tău și nu-ți face de cap!» — grăi apoi.

Eu mă cutremuram în tot trupul.

Nu doară c'aș fi fost prea muncit în biuroul acela, căci de obicei ne omoram urâtul cu fel de fel de flecării, pe ici pe colo și cu intrigi, dar mi se'năcrise viața de aierele «șef»-ilor mei, care țineau să-și arăte superioritatea și să-și susție autoritatea, și prea multe erau ticăloșiile, pe care le vedeam, prea trebuia să tac și să mă fac, că nu văd, n'aud și nu 'nțeleg, — ceea e eră împotriva firii mele.

«Ce-ți pasă!? — îmi zicea el când mă plângeam. — Aș înțelege să-ți faci inimă rea, dacă ai fi nevoit să faci tu ticăloșiile ori ai putea să le împedeci și nu te-ar iertă 'mpregiurările. Ele nu te ating însă câtă vreme n'ai și nu poți avea nici o răspundere.»

«Fii om cu minte! — îmi zise el și astădată. — Răbdă și caută-ți de treabă.»

Nu-i dedeam dreptate, dar mai mare decât dreptatea eră nevoia. Am stat, am răbdat și am tăcut — nu pentru-că eram și eu de părerea lui, ci pentru-că n'aveam încotro; cu atât mai tare se'nfigea însă în mintea mea gândul, că am să-mi dau zor, ca să iau cât mai curând licența, să mă înscriu în lista avocaților, să lucrez ca om neatârnat, să-mi creez oare-care situațiune, apoi să iau, că-

sătorindu-mă, o zestre potrivită și să nu mai tac.

«Multă apă o să mai curgă pân'atunci pe Dunăre!» — zicea el.

Idealul lui era să se facă judecător, apoi să se căsătorească cât mai curând, ca să nu mai stee singur în lume.

«Cea dintâiu datorie și a omului, și a cetățeanului e să nu stee fără de rost, ci să-și întemeeze casă, — zicea el, — și cu cât mai curând își face datoria aceasta, cu atât mai bine e și pentru el, și pentru societate.»

«Mofturi!» — Chinezării! — ziceam eu. — Tinerețele sunt ca să le trăiești. Pentru jugul căsniciei e vreme și mai târziu»

Așa și făceam, — numai cu o mică, dar foarte importantă deosebire: nu dedeam, cât aș fi voit, zor cu licența, pe care a luat-o mai 'nainte decât mine Spiru, deși mereu se plângea, că sarcina de student îi este și ea singură prea istovitoare și se temeă, ca nu cumva să se «surmeneze».

Au venit adecă lucrurile, cum de obicei se 'ntâmplă, mai pe vrute, mai pe nevrute, mai cu plan croit de mai 'nainte, mai pe neașteptate, destul că pe timpul când, el se pregătia să-și iee licența, eu umblam buimac și bătut de gânduri de 'nsurătoare.

Nu împlinisem încă vârsta de douăzeci și cinci de ani, dar înaintasem — spre mirarea

mare a multora — la o leafă de o sută și optzeci de lei, mai câștigam ceva și pe de lături, iar Părintele Vasilie îmi dădea zor, că sunt băiet cu viitor, că el nu împlinise nici douăzeci de ani când s'a căsătorit, că-mi dă de zestre casa din mahalaua Oțetarilor, că norocul ai să-l prinzi când îți iese 'n cale, că, vorba lui Spiru, omul are să-și facă cât mai curând rostul — și câte mai știe să spună un popă când are o fată de șaptesprezece ani, asupra căreia se opresc ochii tuturora, și a găsit un ginere, cu care s'ar putea năvăli. Dar nu ar fi prins nici aceste, dacă n'ar fi fost la mijloc focul, în care ardeam. Prea erau mulți oameni pe lume, toți râvneau în gândul meu la fericirea mea, și nu puteam să știu, ce are să se întâmple peste un an, ba fie chiar și peste câteva luni, dacă eu stau pe gânduri.

Nu eram hotărât; iar nu mai eră însă vorba, dacă vreau ori nu vreau, și nici odată mai 'nainte nu avusem atâta nevoie ca acum de sprijinul prietenului meu.

Tocmai acum însă el se făcuse neapropiat, umblă ca năucit, pierdut mereu în gânduri, frământat și obosit, acum amărât, apoi iar mai înviorat, încât nu mai putea să-și urmeze pregătirile pentru licență.

Împlinise adecă vârsta de douăzeci și doi de ani, și d-l Naie Petică îi dăduse cea din

urmă socoteală și-i făcuse predarea averii, casa, via, 46.000 L. scrisuri fonciare și 3650 L. în numerar, toate cu un venit anual de aproape 6000 L.

Ce să facă el cu averea aceasta?

Scrisurile nu-l supărau, căci le avea depuse și nu-i rămânea decât să se ducă să-și taie la timpul convenit cupoanele. Ce să facă însă cu numerarul, căci scrisurile se urcaseră la 98 suta? Ce să facă cu via și mai ales cu casa, de care nu putea să poarte grijă!? Ar fi vândut bucuros și casa, și via, și se iviseră amatori, dar nimeni nu-i dădea prețul, la care ținea el, ca, cumpărându-și efecte, să nu-i scadă venitul.

De unde-aș mai fi putut eu să-i vorbesc despre daraverile mele!? Nici n'ar fi fost în stare să mă asculte, dar decum să mă nțelegea!?

Trebuia cu toate aceste să-i vorbesc și să-î iau cu binele, căci fără de el nu puteam să încep nimic și țineam, mai ales acum țineam la prietenia lui.

Se ferea parcă din adins de mine, ca nu cumva să-i cer socoteală despre felul, cum își chivernisește averea ori să încerc a mă împrumuta chiar de la dânsul.

Nu prea stăruiam însă nici eu, și dac'ar fi aflat de la cineva ceva și m'ar fi întrebat,

eu i-aș fi răspuns. «Aș! — vorbe, — presupuneri,—născociri!»

Pe la începutul lunii Iunie apoi el a plecat, ca să vadă, precum zicea, ce face cu via și cu casa, eară eu am rămas de capul meu.

III.

Eră pe la mijlocul lunii Septemvrie când Spiru s'a întors ear, gata acum, așa zicea el, să-și iee licența, și ear omul potolit de mai nainte.

Eu eram copt și răscopt după cele trei luni de zile, pe care le petrecusem de capul meu, și nici nu mai aveam cuvintele de mai nainte de a mă sfii să-i vorbesc.

«Știi,—îi zisei voios,—că umblu cu gândul de-a mă însurà?»

El se uită la mine parcă i-ași fi spus cel mai indiferent lucru.

«Știu,—îmi zise apoi.—Mi-au mai spus-o și alții, dar nu i-am crezut și nici pe tine nu-mi vine să te cred».

«Ei! — întâmpinai. — Pe mine poți să mă crezi: eu tot voi fi știind mai bine decât ori și cine, care îmi sunt gândurile».

«Nu știi, dacă știi ori nu știi,»—răspunse el, apoi rămase câțva timp tăcut, nemișcat și cu ochii în pământ.

«In asta,—zise în cele din urmă,—eu, se înțelege, nu am și nici că voiesc să mă amestec. Dacă ar fi s'o fac eu, n'aș mai stă pe gânduri și n'aș întrebă pe nimeni. Tu însă? — asta e alta. Lucru rău n'ar fi, dar mai stai, mai gândește-te, mai așteaptă».

«Nici nu e vorba s'o fac chiar acum,—răspunsei eu,—dar vorba ta, cât mai curând.»

«Indată ce-ți vei fi luat licența», adăogă el.

«Tocmai pentru ca să mi-o pot lua,—întîmpinai eu. Nu-mi mai priește nimic: nu mai pot să dorm; le fac toate anapoda, nu mai sunt bun de nimic: trebuie să scap de aceasta.

El ear ridică degetul clătîndu-l a nu e voie.

«Ce mă mai întrebî pe mine, dacă poți să știi de mai nainte, care îmi este părerea!? Acesta e lucru, pe care-l face fiecare pe răspunderea sa!—zise, apoi își luă pălăria și plecă.

Așa făcea totdeauna, când se pomenia în fața vreunei greutăți: se dedea la o parte și o lăsă încurcată.

De data asta nici c'ar fi putut însă să facă altă ceva; ori și ce ar fi zis el, eu nu puteam să mai fac decât ceea ce zicea popa.

«Ce mai am eu la tine?—îl întrebai ziua următoare.

El mă înțelese și începù să zâmbească cu un fel de răutate.

«Ce să mai ai!? răspunse. Puțin ai,—a-

colea câțiva lei, — nimic nu ai! Banul nu s'adună, dacă nu-l lași în pace. O să aduni de aici înainte, că ai acum de ce!»

«O să adun după aceea, întâmpinai eu. Acum trebuie neapărat să-mi fac rost de câteva sute de lei, ca să-mi iau frac, clac și ghete de lac și să-i fac miresei vreun dar».

«Frac, clac și ghete de lac, zise el în batjocură. Auzi om, care vrea să se nsoare și n'are din ce să-și cumpere fracul!? Nu cumva ai voi să mă pun și eu în frac?»

«O să ai, — răspunse, — nevoie de el la licență și 'n urmă, când vei fi judecător.»

«Fă cum vrei și cum știi, grăi dânsul nerăbdător. Mă întreb însă, cum o să poți trăi.»

«Dacă avem casa noastră, — răspunsei, — patru încăperi, la nevoie chiar cinci, căci e în curte și un șopron de zid, în care putem să ne facem bucătăria. Mai dăm din odăi cu chirie ori luăm doi, trei băieți în gazdă, mai câștig eu câte ceva pe de lături, mai ne strâmtorăm, mai ne tragem dela gură.»

«Tu ai să-ți tragi dela gură!? mă întrepruse el. Tu!? Nu ești în stare s'o faci pentru tine: o să te simți nenorocit, că nu poți să-i faci toate voile. Apoi, urmă el cu un fel de groază, vin copiii, unul, încă unul, iar altul, un șir întreg, și cresc și cer și te strâng de gât. Dar fă ce vrei! Eu însă nu mă amestec.

Văd eu, — urmă schimbând vorba, — unde bate gândul tău ; să știi însă, că eu nu pot să-ți dau nici un ajutor.»

El stete o clipă, își adună gândurile, apoi se mai apropie de mine.

«Am vândut, — urmă liniștit, — casa cu 23,000 lei, un preț de batjocură, iar via am dat-o cu 16,500 lei, ca de pomană, am luat dar 39,500 lei.

Am mai vândut și scrisurile pe cursul de 98 lei, și am luat pe ele 45,080 lei. Mai adăogând dar 3650 lei, pe care îi aveam, mi-am făcut 88,230 lei, din care mi-am cumpărat pe cursul de $82\frac{1}{2}$ suta 100,000 scrisuri 4⁰/₀ și mi-au mai rămas în numerar 5730 lei. Precum vezi, veniturile mi-au scăzut dela 6000 la 4000 lei. Ca să scap, — urmă el, — de această pierdere, — am depus hârțiile la Banca Națională și am luat pe ele bani, din care am împrumutat pe cinci ani unui neguțator din Brăila pe ipotecă sigură 50,000 lei cu camătă de 10 la sută. La bancă plătesc numai 6⁰/₀, îmi rămân dar mie 4⁰/₀, ceeace face 2000 lei pe an, și iar ajung la venitul meu de mai nainte. Fiind apoi că după învoială cametele pe primul an se plătesc înainte, eu i-am dat numai 45,000 lei. 5000 lei, aveam la mine ; am luat dar dela bancă numai 40,000 lei. Tu vezi dar că nu mai am bani și încă câțiva ani de a rândul nu mai pot avea

căci trebuie să mă strâng în chingi, ca să plătesc datoria la bancă până în cinci ani când expiră contractul. N'am și n'am.»

«Nici că am cerut să-mi dai, — îi răspunsei eu. Dacă nu-mi va fi destul ceeace mi-a mai rămas la tine, o să mă împrumut și eu cu 10⁰/₀, 12⁰/₀, fie chiar 15⁰/₀ undeva!»

«Nu! strigă el. Asta pot s'o facă neguțătorii, care 'nvârt afaceri, în care câștigă 30⁰/₀—50⁰/₀, și nu e abine să-ți întemeezi casa făcând datorii.»

«A bine, a rău, cum o fi, — îi răspunsei cu hotărîre —: face fiecare cum poate și cum e nevoit să facă.»

Spiru iar își luă pălăria și plecă, ceeace acum îmi eră foarte greu.

Pe unde va fi umblat și ce va fi făcut, destul că peste vre-o două ceasuri s'a întors muiat de tot, a intrat în casă fără ca să zică ceva, s'a lungit pe canapea și-a început să-și șteargă lacrămile, acum una, peste cât-va timp alta, apoi iar alta, liniștit și pe tăcute, parcă nu l'ar fi atingând de loc ceeace face.

Mie îmi venea să răcnesc. Nu-l mai văzusem niciodată plângând și nici n'ași fi crezut, că e 'n stare să plângă.

Nici nu plângea însă, ci numai lacrămile se storceau.

«Bine, Spirule, — îi zisei înduioșat. — Ce

ți-a venit? Ori-și-ce ar fi, noi prieteni, tot prieteni rămânem».

El se ridică puțin și dete din cap, apoi iar ridică degetul.

«Nu! — zise încet, — nu mai suntem. S'a mântuit! A fost! — Dar nu de asta mi-e mie, — urmă, apoi se ridică și 'ncepù să se plimbe prin casă,

«Am fost, — urmă iar oprindu-se 'n fața mea, — și l'am văzut pe Părintele. N'are nici el bani, — ba și pentru casă mai e dator».

«Plătește el ce-a mai rămas», — grăbii eu a-l încredință.

«El, ori tu, ori altul; tot acolo vine: a bine nu-i! — zise și iar se mai plimbă. — Am văzut-o și pe ea, — urmă ștergând iar o lacrămă și fără ca să se uite la mine. — Se'nțelege! E greu, de tot greu, peste puțință. Știu eu de ce m'am ferit și mă feresc».

Deodată se întoarse și se opri iar în fața mea.

«Te legi să nu te'mprumuți, când o să te afli în strâmtorare, dela nimeni fără ca să fi cerut mai nainte dela mine?» mă întrebă el.

«Mă leg!»

«Cu jurământ?»

«Cu jurământ, — îi răspunsei. — Să nu mă mai socotești vrednic de a stă de vorbă cu tine, dacă nu mă voiü ține de vorbă».

«Bine, — zise, — mai așteaptă două-trei zile,

că sunt pe cale să fac o combinațiune, ca să-ți pot da bani fără de nici o camătă. Nu dela mine, — adăugă el zimbînd, — ci dela altul».

A mai luat apoi dela bancă 20.000 lei pe care i-a împrumutat pe doi ani cu 12⁰/₀ tot pe ipotecă sigură, iar jumătate din camăta pe anul întăiu, 1.200 lei, mi-a dat-o mie, ca să i-o dau înapoi cînd voiu outea.

Cînd voi putea !?

Puțin lucru !

Nici c'aveam, la urma urmelor, să-i dau 1200 lei, căci mai rămăseseră vre-o trei, patru sute de lei la dînsul.

El se uită zimbînd în ochii mei.

Imi prinsese, precum se vedea, gîndul, căci «Urmezi, — îmi zise stăruitor, — regulat cu cei 20 lei pe lună și te pomenești pe nesimțite scăpat. Să n'ai nici o grijă, că-ți port eu socoteala.»

Dacă eră vorba numai de 20 lei, în adevăr pe nesimțite scăpam. Ear cît pentru socoteală, asta îi eră slăbiciunea.

Peste vre-o trei luni el și-a luat licența, apoi puțin în urmă a plecat judecător de ocol tocmai la Panciu.

«Să nu te pună păcatele să faci cheltueli trimițându-mi banii, — îmi zise el înainte de plecare. — Pune-i pentru mine la casa de

economie, că-i iau când vin să-mi taiu cu-poanele».

Așa am făcut, dar îmi erà mai greu de cum crezusem și adese-ori eram ispitit să-mi zic «Ei, o să pun luna viitoare 40 lei.»

Câte și mai câte sunt nevoile la întemeierea unei case, și la câte nu râvnesc însură-teii! Mă zoria însă Alina, care aveà un fel de răcori de Spiru, așa, cum îl știà dânsa, scurt la vorbă, posac și măsurat în ale lui.

«Să nu uiți cei 20 lei!» îmi zicea de mai multe ori pe zi când se apropià timpul, ca să-mi iau leafa.

Mai erà apoi și socru-meu de părerea, că omul, care la nevoie te împrumutà fără de camete, vrea să fie economisit.

Mă scărpinam dar la ureche, suspinam și duceam de bună voie cei 20 lei.

Mai erau încă vre-o două luni până la sfârșitul anului de căsătorie când ne așteptam cu inima strânsă la primul mare eveniment familiar — moașă, botez și — cîte mai știe ce. Lucrul acesta se prevede cu multe luni de zile înainte, și eu mă scărpinam din vreme la ureche, dar duceam cei 20 lei.

Da! — dar cum o să fie atunci!? — Dela Spiru îmi erà greu să cer câtă vreme nu i-am plătit ce-i eram dator, iar la altul mă legasem să nu mă adresez fără de știrea lui.

Am suspinat odată din greu și-am mai

dus încă 20 lei, ca să-i am la botez, și încă 20 lei, și așa patru luni de-a rândul.

Și ce botez am tras!

Acum socru-meu stăruia să dau zor cu licența, ca să-mi asigurerez înaintarea, că am un copil și din îndurarea lui Dumnezeu o să mai am și alții.

Dă-i! suspină, gâfăie și iar: când 20 lei, când 30 lei, ba și câte ceva din cele câștigate pe de lături pentru licență.

Mai scurtam de ici, mai de colo, mai mă lipsiam de una, mai de alta,—dar mergeam înainte. Colegii mei mă luau cam peste umăr, mă compătimiau, ziceau, că m'am baccelit, dar când mi-am botezat al doilea copil eram licențiat și puțin în urmă am ajuns la 240 lei pe lună.

N'am trecut, se'nțelege, bucătăria în șopron, n'am dat nici o odaie cu chirie, nici băieți în gazdă n'am luat. Alina ar fi voit, dar nu voiam eu: aveà dânsa destule pe capul ei!

În vremea aceasta Spiru își purtă cu obicinuita lui liniște sarcina de judecător și trecea câte odată, când aveà treabă la București, și pe la mine.

«Cum o mai duci?» — îmi zise el într'un rând.

«Greu, dar bine,» — îi răspunsei.

«Eu ușor, dar foarte rău,» — grăi dânsul. E frumos lucru și plăcut să stai în scaun,

să judeci și să faci dreptate împăcând pe cei certați, ocrotind pe cei năpăstuiți și zădărnici silințele celor ce-și croiesc drumul alături cu legea.

Așa zicea Spiru și tot așa ar fi și făcut totdeauna, dacă n'ar fi fost la mijloc pe lângă haita de Jidani isteți și stăruitori și d-l subprefect ori vre-unul mai mare decât dânsul, azi un avocat ce dă năvală, mâne un arendaș, un proprietar, un deputat ori vre-un senator, un om cu greutate, căruia îi stau deschise toate ușile și care se simte adânc jignit când nu i se fac «complezențele» ce într'o societate bună nu se refuză.

Mai erau apoi și cei mai mărunți, grefierul, archivarul, copistul, servitorul, care pentru câțiva lei, pentru o pereche de pui, pentru o «cinste», pentru o vorbă bună, din respectul datorit vre-unei persoane simandicoase ori de frică făceau — așa mai pe sub mână — câte un hatâr, spuneau ceeace n'aveau să spună ori nu spuneau ceeace erau datori a spune, expediau un act ori îl lăsau uitat în saltarul mesei, zăpăceau o citațiune, încurcau ori descurcau o afacere.

Până chiar și Tereza, servitoarea lui credincioasă, eră pusă la cale să facă servicii de o natură mai delicată.

Spiru le luă toate drept lucruri foarte firești și nu-și perdea răbdarea, nu se supăra,

ci-i ascultă pe toți cu multă bunăvoință, dar, când se află singur, ridică degetul și făcea tot ceea ce știa el.

«Bine, nene, — nici măcar atâta!?» — i se zicea adeseori.

«De! — ce să fac, dacă n'a fost cu puțință!?» — răspundea el dând din umeri.

În felul cum dedea din umeri, în gestul, pe care îl făcea, în mina lui și mai ales în căutătura lui eră însă ceva ce trebuia să umple de mânie și pe cel mai răbdător om. Trei luni i-au fost dar destul, ca să se strice cu toată lumea, și'n trei ani de zile și-a încercat norocul în cinci deosebite județe.

Mutările aceste nu l-ar fi zupărat, la urma urmelor, căci el se simțea în Gorjiu tot atât de bine acasă ca în Dorohoi ori în Covurlui. Ori și unde ajungea însă, el se uită împrejur, pune ochii pe una, intra în vorbă, dar, când eră să pună lucrul la cale, trebuia să plece mai departe.

«De! — îi zicea câte un prieten, căruia i se plângea, — nu'ți rămâne decât să îți seamă de împrejurările locale și să te potrivești cu lumea, în care trăiești. Așa sunt oamenii, și alții nu găsești!»

Tot cam așa îi vorbeau și superiorii lui, care spre marea lui mirare știau chiar mai multe decât dânsul, dar făcuseră experiența, că așa de odată nu pot să fie schimbate de-

prinderile oamenilor și apucăturile lor rele, îi vorbiau despre interese mai superioare și-l încurajau asigurându-l, că mulțumită oamenilor ca dânsul se va face încetul cu încetul îndreptarea.

Înțelegea în cele din urmă și el, că trebuie să stai un timp oare-care la un loc, dacă e vorba să faci ceva, și eră tare hotărît s'o lase mai domol, să treacă multe cu vederea și să se potrivească cu lumea. Gesturile, mina și mai ales nenorocita lui de căutătură îl dedeau însă de gol, și în timpul celor doi ani și jumătate, cât a mai stat judecător de ocol, a mai fost mutat de patru-ori.

Unde aș mai fi putut să super și eu cu daraverile mele pe un om atât de hărțuit?

După socotelile mele încă în anul al pătrălea îi achitasem datoria și așteptam să-mi facă socoteala, ca să ne răfuim.

«Dă înainte, — îmi scrise el într'un rând, — că tot ai tăi sunt, și mai ai răbdare, c'o să ne răfuim.»

După-ce timp de șase ani aproape s'a plimblat astfel și a făcut, cum zicea, studii geografice, etnografice și sociale, a ajuns, în sfârșit, la tribunalul din Bacău — mai întâiu, se înțelege, ca supleant.

Eu eram înaintat acum la trei sute și douăzeci de lei, dar familia-mi înaintase mai repede decât mine, căci aveam patru copii

și abia ne mai puteam ajuta cu două slugi la casă. Îl fericiam dar pe Spiru, care nu grăbise, ca mine, cu însurătoarea și putea acum, om mai matur, cu stare bună și cu pozițiune frumoasă, să facă o partidă minunată.

Cam așa ceva își închipuia și el, care după experiențele făcute căută nu numai zestre, ci și legătură cu oameni ce pot să-l ajute a se ridica.

Așa ar fi și venit lucrurile, dacă n'ar fi fost la mijloc gesturile, mina și căutătura lui.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Judecător la tribunal, Spiru avea să se descurce cu mai mulți și se izbea de interese mai multe și mai mari.

Își făcuse însă reputațiunea și-i mersese la Bacău vestea mai înainte de a fi sosit el acolo; se feriă dar toată lumea de dânsul ca de omul, care e în stare să te lovească pe neașteptate, când nici cu gândul nu gândești.

În curând apoi au început mai unul, mai altul să-l ia în bătae de joc și să râdă de dânsul ca de un maniac, care vrea să facă ceace nu e cu putință și supără pe toată lumea fără de nici un folos pentru dânsul.

Pe la sfârșitul anului s'au făcut apoi pri-

mele încercări de a-i face vânt, iar după ce aceste n'au reușit, s'a pornit vorba, că este slugoi, unealtă a ministrului, spion deghizat, care stă la pândă, trage cu urechea, ca să prindă vorbe, restălmăcește fapte și denunță până chiar și cele mai nevinovate acte.

Abia după ce a fost înaintat judecător s'a pornit ura neîmpăcată.

Om îmbogățit din fel de fel de afaceri murdare, în aparență foarte cum se cade, dar moșic și calic, neseccat în născocirea mijloacelor de a se folosi de strâmtorările altora, sgârcit și cămătar nemilos : așa trebuiă să-l știe lumea și așa-l și știă. Până chiar și Te-reza, care îmbătrânise, cum zicea el, la casa lui, stătea pe gânduri, se viclenise și intră în vorbă cu clevetitorii, le dădea despre viața lui intimă informațiuni, pe care ei le restălmăciau, îi scotocea prin saltarele mesei.

Cum ar mai fi putut el în asemenea împrejurări să mai intre cu cineva în vorbă despre cineva ori să pună chiar la cale ceva ! ?

Iși căută, tignit și nesupărat ca totdeauna de treabă.

«Sunt însă și oameni, cu care o duc bine, îmi scria el într'un rând. Sătenii țin la mine, fiindcă îi cunosc bine, le știu păsurile, îi ascult cu răbdare, și nu cred c'aș fi în stare să le fac vreo nedreptate. E ușor să mulțumești pe cel ce câștigă ; eu am ținut totdeauna

să conving pe cei ce pierd, că așa cere dreptatea, și țăranul o înțelege aceasta. Treceam zilele aceste prin piață. Un sătean, care pierduse câteva zile în urmă un proces, văzându-mă, a venit spre mine, s'a plecat până la pământ și mi-a sărutat mâna. «De! mi-a zis apoi. Ce să faci, boierule!? Rabzi și d-ta cum răbdăm și noi, că multe ai să rabzi și multe bune ai face, dac'ai putea». Nu i-am zis nimic, dar văzuse din fața mea viua părere de rău de care eram cuprins când s'a dat hotărîrea.

«Așa sunt și Jidanii. Sunt de-o uimitoare nerușinare și dau năvală ca porcii, dar știu să prețuiască dreptatea și au un nemărginit respect față cu cei ce o fac. Li iau totdeauna cu binele, îi ascult cu răbdare, îmi dau silința să-i conving, dar, mă știi, nu le zic nici o vorbă aspră, ci-i tratez ca pe semenii mei ori ca pe niște copii amăgiți, rău nărăviți și stricați.

Ori-și-unde aș fi trecând printre dânșii, ei se dau la oparte, mă salută cu fețele voioase și mă arată copiilor, ca să mă știe și ei. Mai ales habotnicii, se simt foarte măguliți, dacă stau de vorbă cu dânșii și-i întreb, cum le mai merg afacerile.

Intr'una din zile, trecând prin piață, întâlnesc pe unul, om sărac, care avuse un proces, la care partea adversă, un habotnic, nu se prezentase. «Să trăiești, boierule, — îmi

zise el oprindu-se zâmbind în fața mea. — Ai văzut, că n'a venit Herșcu când a aflat, că D-ta ești judecător!? — E mai bine așa : ne-am împăcat ! Ce câștigă adecă el și ce perdeam eu !? — Ce perdea el și ce câștigam eu !? De ce timbre și hârtie stricată și plată la avocat și timp perdut !? — Să trăiești, boerule !».

Și în adevăr multe procese nu s'ar face, dacă judecătorii ar fi conștiincioși și advocații de bună credință.

Câteva zile 'n urmă am întâlnit pe Herșcu.

Eră cestiune de bun simț să-i zic o vorbă întrebându-l ce mai face și cum mai merg afacerile.

«Vă mulțumim, foarte vă mulțumim, boierule, — răspuse el plecându-se de trei-ori în fața mea și primind cu sfială mâna, pe care i-o întinsesem. — Merg bine ! — Afaceri sunt, — urmă el apoi mai încet, — foarte bune afaceri, dar cam lipsesc capitalurile. Uite, — urmă ear, — e acum vorba de câteva păduri, la care se poate câștiga cu un capital de 500.000 lei cel puțin sută la sută. Asta ar fi ceva pentru D-ta, boierule».

«Nu cum-va 'ți închipuiești, — întâmpinai, — că eu am atâta avere?»

«Ai, n'ai, asta nu ne privește, — răspuse el. — E destul capital numele D-tale : bani găsim noi. E vorba, ca pădurea să nu pu-

trezească și ca noi să avem de lucru și să putem hrăni săracii, care caută muncă».

«Uiți, — i-am zis, — că sunt judecător și nu pot să intru în daraveri».

«Jidanul își scoase pălăria și se plecă până la pământ».

«Adeseori mi-se întâmplă asemenea lucruri și totdeauna sunt cuprins de simțământul, că multe s'ar putea face într'un mai larg cerc de activitate. Ca să ajungi însă și să te și ții într'un asemenea cerc, trebuie să treci cu vederea, ba chiar să și faci multe, pe care ți-ar fi greu să le mărturisești și ți-e rușine să le știi. — Mai bine lipsă!».

Peste vre-o cinci luni de zile mă pomenesc cu Spiru la mine.

Își achitase trăind numai din leafa lui încetul cu încetul cele două datorii la bancă, își mai cumpăraseră 80.000 lei scrisuri și avea un venit sigur de peste 7.000 lei pe an.

«M'am restras, — zise el, — din magistratură și m'am înscris, vorba ta din tinerețe, în lista avocaților».

Mă uitam cu un fel de jale la el.

Să fii avocat, om trecut abia de treizeci și unu de ani și să mai ai și venit de peste 7.000 Lei, pe an, și temperamentul chibzuit al omului, care face numai ceea ce voiește: unde avea el s'ajungă peste alți zece ani!?

Eară eu botezasem de curând al cincelea

copil și nu m'aș fi putut ajunge cu cele două slugi, dacă cumnată-mea, sora mai mică a Alinei, fată acum cam trecută, nu s'ar fi înjugat, ca să-și ajute sora dădăcindu-și nepoției. Casa eră părăginită și nu ne mai încăpea, pe ici pe colea căzuse tencuiala, burlanele crăpaseră de mult, acoperișul se ruginise și răzbiă ploaia în mai multe locuri prin el, ulucile erau peste tot plecate, — șopronul eră tot șopron, — numai că rău de tot hodorogit, iar copiii creșteau, cereau și, vorba lui Spiru, mă strângeau de gât.

«Facem socoteala?» — îl întrebai eu pe Spiru.

«O am și-am avut-o totdeauna gata, — îmi răspunse el, — dar nur e zor s'o încheiăm».

«Ba e zor, — îi zisei eu. — Pe mine mă arde, că nu mai știu în cotro s'o apuc».

«Ai datorii, care te strâng?» — întrebă el uitându-se 'n ochii mei.

«Știi foarte bine, că nu pot să am», — îi răspunsei apăsând asupra vorbelor.

«Ei! — grăi dânsul răsufând mai ușor, — atunci puțin îți pasă! — Dacă ai nevoie, facem iar vre-o operațiune și-ți dau eu cât îți trebuie, iară tu urmezi înaintea cu cei douăzeci de lei».

El începù apoi să se plimbe, cum îi eră obiceiul când făcea combinațiuni.

«Facem, — repetă el peste câțva timp, — facem o combinațiune».

Aci au rămas apoi lucrurile.

Asta erà pe la mijlocul lunei Maiu. Pe la sfârșitul lunei Iunie, un semn că n'o făcuse și nici n'aveà de gând s'o facă uitată, Spiru a venit cu un architect, antreprenor, zidar, ce-o fi fost, și-a examinat casa.

Tabla nu mai erà bună de nimic, căprio-reala trebuia făcută din nou, tavanul mai trebuia ridicat, între casă și șopron se mai puteà adăugà o sală, cercevelele ferestrelor erau pe ici pe colo putrezite: așa ziceà expertul deocamdată, căci și la dușumele se uità cam chiorș.

Pe mine și pe Alina ne apucaseră răcorile.

«Dar nu vreau decât o reparațiune — așa mai de nevoie», — zisei eu.

«Lasă, — îmi zise Spiru, — nu te amestecà în lucruri, la care nu te pricepi. Faci acum o cârpeală, la anul alta, apoi iar alta și te ține îndoit și întreit».

Ce-aș fi putut să-i fac!? — Fără de el tot nu puteam să 'ncep nimic.

Pe la începutul lunei August a venit Spiru cu alt om de specialitate, ca să iee notițe și să-i facă un deviz în toată regula.

Nu-mi rămânea decât să aștept și-am așteptat.

Spiru n'aveà însă niciodată grabă.

Luase 'n dosul Cișmigiului cu chirie o casă cu intrarea din stradă, — la asta ținea mult, — trei încăperi, un biouou și-un iatac pentru el și o odaie pentru Tereza, asta cu intrarea din curte, unde erà și bucătăria.

Om cu multe tabieturi, mai ales după anii petrecuți în provincie, nu puteà să se despartă de Tereza, care îi știà toate slăbiciunile și-l regulase ca pe un ceasornic. Erà apoi și câțiva ani mai în vârstă decât dânsul și-l ținea oarecum sub papuc: e mare puterea femeii, care-ți dă în fiecare zi de mâncare!

Își pusese la intrare firma: «Spiru Călin, fost magistrat, avocat», mergeà la tribunal tot atât de regulat ca odinioară la cursuri, cunoștea toate «cauzele» mai însemnate și se împrietenise cu multă lume, dar nu pledà, ci azistà numai la procese, dedeà sfaturi, intervenià pe ici pe colo pe lângă câte un judecător, cu care avea legături fie dela universitate, fie din timpul cât a fost judecător.

«Să mai treacă timp, — își ziceà, — să mă mai aclimatez».

Adevărul e, că el nu voià să pledeze, ci să judece procese, primeà numai susținerea cauzelor drepte și se supără foc când judecătorii nu erau și ei de părerea lui.

Nici nu prea aveà apoi timp, ca să stee de vorbă cu clienții, să studieze procesele și să se pregătiască pentru pledoarie.

Păstrase, ce-i drept, obiceiul de a se scula de dimineață, și Tereza era la șase totdeauna gata cu cafeaua cu lapte, pe care nimeni ca dânsa nu știa s'o potrivească din zahar, din lapte și din cafea. Păstrase însă și obiceiul de a se plimbă după cafea, și fie vânt, fie ploaie, fie chiar viscol, plimbarea trebuia să-i țină două ceasuri, căci pentru păstrarea bunei stări trupești și sufletești nu e nimic mai important decât să faci dimineața o mișcare bună.

Pe la nouă, când se întorcea dela plimbare, se oprea la cafenea, unde luă una turcească, — acum, om mai matur, și-o permitea și asta, — și să citească gazetele de dimineață, — iar un lucru, de care nu se putea lipsi.

Pela unsprezece îl aștepta Tereza cu masa, totdeauna frugală, mai ales mămăliguță, ouă, pește, vreo piurea mai ales de leguminoase, rar carne, mai ales de berbec, ceva iaurt și fructe. Se uită cu viuă îngrijare la Tereza, care, femei de vreo treizeci și șapte de ani, se îngrășă, și grija lui cea mare era, ca nu cumva să 'nceapă și el a pune grăsime.

La Tribunal stetea până pe la patru, apoi trecea la bursă, unde se plimbă de ici până colo, trăgea cu urechea, luă și dădea informațiuni, mijlocea câte-o afacere, apoi se întorcea acasă și până la masă citea reviste,

edițiuni de seară ori frunzăriă prin cărți ceea ce-l interesă.

În curând a ajuns figură pretutindeni cunoscută și rar se mai nimeriă câte cineva, care nu știă, cine e omul de statură mai mult decât mijlocie, cu obrazii plini și rumeni, cu fața totdeauna bine rasă, cu mustața îngrijită și cu un zâmbet batjocoritor pe buze, totdeauna batjocoritor, deși numai rar de tot îi scăpau peste buze vorbele «putoarea dracului!»

De unde să-i mai rămână timp și pentru casa mea!?

Tocmai prin Septembrie a mai scăpat vorba: «Știi că e mare bătae de cap cu casa voastră!? Trebuie să facem o operațiune bine chibzuită».

Au venit apoi toamna cu ploile și iarna cu ninsorile, și-a rămas, ca primăvara viitoare să facem ce vom fi făcând și ca combinațiune, și ca meremet.

Noi amândoi numai rar de tot ne mai întâlneam. Lasă, că trăiam în două lumi deosebite, dar mai erau la mijloc și femeile, Alina și cumnată-mea, care totdeauna și mai ales acum, decând cu combinațiunea, care nu se făcea, se simțiau strâmtorate în fața lui și-l strângeau de gât cu ceremoniile ce-i făceau. Dulceața obligată cu apă rece, cafeluța, scuzele neîncetate, că e derangiată casa și că copiii sunt neastâmpărați și murdari, toate-l făceau să intre cu un fel de frică în casa

noastră și să se simtă ușurat când pleacă. Luă, ce-i drept, și dulceața, și apa, și cafeleuța, căci eră chestiune de bună cuviință să nu le refuze, dar le luă cum iei otrava, căci eră dușman al tuturor dulceturilor, apa o bea cu multă măsură, ear cafeluțe luă numai două pe zi, una dimineața, după plimbare, ear alta seara, după masă. Pe copii îi vedea mai bucurós grămadă decât unul după altul.

«Lasă, Doamnă! — zise el odată. — Copiii au farmec numai când se sbeguiesc, țipă, se tăvălesc pe jos, răstoarnă tot ce le cade 'n cale, ca să răsune casa de dânșii.»

«Zici așa, — întâmpină Alina, — fiind-că ești prea binevoitor.»

«Nu, Doamnă, — întâmpină el parcă înduioșat. — Mie-mi sunt foarte dragi copiii.»

«O zici fiind-că nu-i ai», — stăruie Alina.

«Ba fiind-că știu, că nici n'o să-i am, — grăi dânșul, — îmi sunt dragi ai altora.»

«Ce vorbă e aceasta, Spirule, — intervenii eu. — Ți-ai uitat vorba despre prima datorie a omului și a cetățeanului!?»

«Ba tocmai că n'am uitat-o! — întâmpină el. — Dacă n'am făcut-o când se cuveniă, nu mai pot s'o fac. M'am împietrit. Mă știi, c'am avut totdeauna multe tabieturi : am ajuns să am și mai multe și să țin morțiș la ele. Nu mai pot eu să-mi schimb rostul vieții și să mă supun vre-unei alte voințe.»

«O să se supună ea!» — grăi Alina.
Spiru ridică degetul.

«Nu, Doamnă! — răspunse el. Mă știu pe mine însu-mi; orișicât de greu mi-ar fi să mă lepăd de deprinderile mele, încă mai greu mi-ar fi să o văd pe ea făcându-și silă. Să stau acasă când ași voi să ies la plimbare? să fac vizite? să ții în toate amănuntele vieții mele seamă de alții? Nu se poate, Doamnă, — nu se mai poate!»

V.

«Pică, — grăi Alina într-o zi de moină, — de geaba că pică.»

«De! — zisei eu strâmtorat, — răzbește nițel pe ici pe colo.»

«Ba nu răzbește! — stăruî cumnată-mea, — ci curge șiroaie. — Calicul naibii! — Ce-ar fi fost adecă pentru el să facă reparaturile la timp!?»

«De ce calic!? — întâmpinai eu supărat. — Dacă e vorba, nu el avea să facă reparaturile: asta eră treaba mea.»

«Ți-a făgăduit, mă rog! — te-a purtat cu vorba? te-a amânat de azi pe mâne? — te-a ținut cu minciuna? — răspunse ea. — Ți-e ușor d-tale, că-ți iei pălăria și te duci, dar noi stăm acasă, punem ici un lighian, colo

o covată și dincolo o albie, ne târâm pe jos, ca să ștergem, și mutăm paturile de ici până colo, ca să nu le pice bieților de copii în cap.»

Imi venea, în adevăr, să-mi iau, ca Spiru în asemenea împrejurări, pălăria și să plec.

Greu lucru e să ai soacră 'n casă, dar cu mult mai greu să ai drept soacră, de care nu te poți lipsi, o fată bătrână, totdeauna sfătoasă, simțitoare, răutăcioasă și cicălitoare, care găsește în toate cusur și nu e niciodată mulțumită.

Pe cumnată-mea, îndeosebi o mai înrăise și gândul că eră urâțică «sluța mahalalei», cum îi ziceau în timpul copilăriei, când se supărau, celelalte două surori ale ei și copiii din vecini.

Nici că eră frumoasă, — cam înaltă, ciolănoasă și deșirată, cu bustul — cum se zice — scândură, cu fața gălbuie, cam galfădă și colțurată, cu umerii obrazilor eșiți și cu fălcile late, cam mustăcioasă, cu vocea cam groasă, un fel de stârpitură de băiat. Pe lângă toate acestea o mai chemă și Veta. Femeiești îi erau numai ochii cam mărunți, care se mișcau însă săgetând ca cei de șopârlă. Ba eră ceva femeiesc și 'n gura ei, ce-i drept, mare și oarecum pornită pe ceartă, — dar dinții din ea... o gură de rară curățenie. Ceva cu totul deosebit îi erau însă ținuta și mișcările mai ales când grăbia ori când alergă cu pașii mari ju-

cându-se cu copiii: erà parcă o leoaică ce se avântă și, văzând-o prin întunec ori numai din dos, ai fi urmărit-o cu neastâmpăr, ca să-i vezi și fața.

Eu, care i-o știam, umblam, de când trăiam sub același acoperiș, în vârful degetelor prin casă, căci ea totdeauna trebuia să aibă dreptate.

Acum, din întâmplare, o și avea,

leșind dar după ameazăzi delă biurou, am dat pe la Spiru, ca să-i spun, că pică și să-i mai aduc aminte de știuta operațiune, care trebuia să fie făcută cât mai curând, ca să putem începe lucrările îndată ce se va fi desprimăvărat.

«Se 'nțelege, că pică, — îmi răspunse el. — Nici n'ar fi cu puțință să nu pice. Așa sunteți voi: o amânați mereu de azi pe mâine până ce nu 'ncepe să pice, apoi vreți să le faceți toate în pripă și fără socoteală. Tabla aceea încă sunt acum cinci-șase ani ar fi trebuit să fie vopsită și n'ar pică, dac'ai mai fi vopsit-o de atunci odată.»

«Vorba e, — îl întrerupsei eu, — să facem odată operațiunea, ca să putem începe lucrările.»

«Ce operațiune!? întâmpină el. Pentru ca să începem lucrările n'avem nevoie de nici o operațiune. Știm noi câți bani ne trebuie? Așta o vom ști numai după ce vom fi ter-

minat, și operațiunea atunci o facem. De-o camdată dau eu de la mine. Dar, urmă el puindu-se drept în fața mea, lucru nu e atât de simplu cum ți-l închipuești tu, care nu te gândești la el de cât când începe să pice. Unde o să stai, mă rog, cu cei cinci copii și cu cele patru femei în timpul, când se fac reparaturile ?

Eu rămăsei zăpăcit. Întrebarea aceasta în adevăr nu mi-o pusesem.

«Avem să prefacem, înainte de toate, șopronul, să zidim sala, șase metri pe cinci, și să dăm gata încăperea din curte, unde aveți acum bucătăria, — apoi vă mutați acolo și trecem la partea despre stradă a casei».

«Dar asta o să mă coste prea mult», întâmpinai eu cuprins de îngrijare.

«Mai mult nu decât trebuie», întâmpină el.

«Am fost precum știi, cu un arhitect, un prieten, căruia îi vin din când într'ajutor, când are nevoi urgente, ca să-mi facă socoteala. Am luat apoi informațiuni în ceea ce privește prețurile materialului și ale zilelor de lucru. Am venit după aceea cu un antreprenor, ca să-mi facă ofertă. — Domnule — strigă el. — Cel puțin cinci-zeci la sută vrea să câștige. Nu se mulțumește cu 20, nici cu 30 la sută, când îi dau eu bani cu 8 ori cu 10 la sută, ci vrea 50—60. Facem lucrarea în regie,

— urmă el cu hotărâre, — și câștigăm noi cele 50—60 la sută.

«Ai încă puțină răbdare: toate sunt puse la cale și a mai rămas numai să găsec un om vrednic de încredere, care să conducă lucrările, căci tu și eu nu putem să stăm cu lucrătorii, ca să nu-și peardă timpul și să facă treaba cum se cade».

M'am întors ușurat acasă, și parcă nu mai pică atât de rău ca mai înainte.

Peste vre-o zece zile a venit Spiru pe la noi, ca să vadă ulucile și să le facă socoteala. De geaba l-am poftit în casă, căci se temea de dulceață cu apă rece, de cafeluță și de fasoane și zicea, că e grăbit. Stramba însă mereu din nas și bufnea din când în când.

«Ce ticăloșie! — isbucni în cele din urmă. — Cinci-zeci și opt de metri la stradă și nouăzeci și șase metri adâncime pentru o casă cu trei ferești în stradă și patru în curte. Te costă mai mult împrejmuirea și curățirea buruienilor decât întreaga casă».

«O să mai cârpin cum vom putea, — răspunsei eu, — iar cu buruienile ne-am deprins, în cât nici nu ne-am simți parcă bine fără de ele».

În clipa aceasta Veta, în papuci, în camisol, legată la cap cu un bareș, cu un șorț albastru peste o fustă scurtă, ieși din casă

cu găleata, ca să verse la canal apa de la baia copilului.

Văzând pe Spiru, ea așează găleata jos și se scutură pe mâni.

«Bună ziua, Domnule Călin,—strigă ea.—O să ne mai ții mult cu pomană!?

Mie îmi năvăli tot sângele în obraji și mă uitai speriat la Spiru.

El însă se duse foarte liniștit la ea, o salută și-i întinse mâna.

«Îți dau, — zise ea, — numai degetul cel mic, că sunt udă pe mâni. Mâna întregă, — urmă zâmbind cu răutate, — când vom vedea, că se încep lucrările».

«Îndată ce găsesc pe cineva, care stă cu lucrătorii și nu-i lasă să piardă timpul», — îi răspunse el.

Ea se uită lung și aspru în fața lui,

«Imi vine să bufnesc! — grăi dânsa. — Cineva, care nu-i lasă pe lucrători să-și piardă timpul!? — Vă închipuiți d-voastră, bărbații, că numai d-voastră sunteți oameni. Dar eu îmi perd vreodată timpul:? — Lasă-i pe mine! Să-i am numai și să-i pot plăti, că grija mea de ei!»

Spiru se uită nedumirit când la mine, când la fața ei mustecoasă.

«De! — zise. — Dacă crezi d-ta! Ar fi și asta o idee. S'ar face o economie de vre-o zece

lei pe zi: mult, foarte mult, căci eu o scot cu 4—5 lei pe zi».

Zece lei pe zi!? Ar fi făcut întreaga casă val vârtej, dacă eu, om cu cinci copii, n'aş fi lăsat-o să facă economia aceasta. Ba mai eră şi ambiţiunea de a dovedi, că poate o femeie vrednică orişice.

«Lasă, — zicea dânsa, — că vă ştiu din gimnaziu ce preţuiţi. Aş fi intrat în pământ de ruşine, dac'aş fi ştiut numai cât cei mai tanţoşi dintre băieţii, care se prezentau cu noi la examen».

Nu mă'ndoiam nici eu, că poate, dacă vrea, ba le plângeam lucrătorilor de milă.

Şi-a găsit însă şi Spiru naşul.

Avea el slăbiciunea de a face combinaţiuni şi socoteli; avea însă şi ea slăbiciunea de a le controlă toate până în cele mai mici amănunte şi totdeauna îi găsiă vre-o vină, azi că varul are prea multă piatră, mâne, că nisipul e rău cernut ori mălos, că lucrătorul cutare e bleg ori prea scump plătit, într'un cuvânt, că el nu are fie destulă purtare de grijă, fie cuvenita pricepere, fie bunăvoinţa, cu care îi place să se laude. Iar în faţa ei n'avea dânsul nici obicinuita-i scăpare.

«Stăi, Domnule! — îi zicea dânsa când îl vedeă că-şi ia pălăria, ca să plece.— Stă! aici şi nu fugi. Ascultă-mă şi dă-ţi părerea, ca să ne dумirим. Tot ziceţi, că noi femeile sun-

tem nervoase și nerăbdătoare; ai răbdare!»

«Eu nu-mi perd, domnișoară, niciodată, nici răbdarea, nici liniștea», — îi zise el într'un rând cam atins.

«Când vrei să pleci, ți-ai perdut-o! — răspunse ea. — Iată ici scaunul: șezi, și să ne înțelegem».

El se așeză și rămâneă smerit, deși toată vorba îi părea fie de prisos, fie zadarnică.

«De ce taci, domnule!? — îi zicea dânsa. — Spune-ți părerea».

A scos-o Spiru la capăt cu suprefecții, cu advocații stăruitori, cu oamenii simandicoși, cu sătenii și cu evreii de tot felul: cu ea nu mai știa încotro să apuce, căci rău era, dacă tăcea, rău dacă vorbea, rău dacă stă, rău dacă plecă. Răsufală dar ușurat când scăpă, venia din ce în ce mai rar și, când venia, încă dela depărtare de un kilometru zicea «Doamne ajută!» și-și potrivea pălăria 'n cap și cravata la gât, își netezea mustața, se 'mbumbă, se scutură pe haine și-și scotea manșetele, căci ea toate le vedeă, în toate găsiă câte ceva, din toate-și făcea arme.

Casa s'a făcut însă și s'a făcut bine și ieftin, zicea el, — cu un câștig de peste 50 procente, — prea scump, — zicea ea, — tot prea scump, ba și prost.

«Nu e pentru voi, nu e, — stăruia, — dacă vreți să mă înțelegeți, nu e. — Bună, fru-

moasă, încăpătoare, cu tavanul înalt, cu ferestrele mari, cu pereții frumos zugrăviți, cu dușumelele bine ceruite, casă pentru boieri, care au slugi, ca să le și ție, dar nu pentru un pârlit cu cinci copii mici, care le zgârie toate și fac de dimineața până seara murdării. Uite apoi mobilă : asta e mobilă pentru așa casă !?»

Și de astă-dată ea avea dreptate. Mă simțiam și eu în adevăr strâmtorat în casa mea prea largă. Spiru însă se simția adânc jignit. Voise să-mi facă un bine, și în loc de mulțumită se alegea cu judecata Vetei, care muncise și ea din greu. Îi plăcea apoi casa, căci așa, cum o prefăcuse, era fapta lui, și diminețile, când ieșia la plimbare, o potrivea totdeauna așa, ca să treacă pe la ea și s'o mai vadă.

«Știi că are cumnată-ta dreptate !? — îmi zise el peste vre-o două săptămâni — nu e tocmai potrivită casa pentru tine».

«Ne gândiam și noi, nevastă-mea și eu, — îi răspunsei, — s'o dăm cu chirie. Luăm bani frumoși, că e și la loc bun, și ne luăm alta mai eftină».

El dete din umăr și rămase câtva timp pe gânduri.

«Combi-națiunea n'ar fi rea, — grăi apoi, — dar o să te coste mult împrejmuirea. Mi-am făcut socoteala. Ai aproape trei sute de metri

lineari și mai puțin de cinci lei nu scoți metrul, ceea ce face aproape o mie cinci sute lei. Apoi nici nu ia nimeni bucuros o casă cu loc atât de mare, căci lărgimea costă. N'ar fi oare mai cuminte să-ți zidești o casă mai potrivită și numai apoi s'o dai pe asta cu chirie?»

«Eu să zidesc după ce nu știu cum o să plătesc reparaturile făcute?»

«Eh! — întâmpină el. — Cine are locul acesta are avere frumoasă, dacă știe ce să facă cu ea».

«Dar nu e al meu numai locul, — îi răspunsei. — A mea e casa cu a treia parte din loc; celelalte două părți sunt ale celor două surori ale nevastei mele, Veta și cea mai mică, preoteasa».

Spiru se uită la mine cu ochi mari.

«Așa? — grăi dânsul. — Care va să zică n'ai ce să vinzi? Mi s'au zăpăcit toate combinațiunile. Păcat de așa loc, ca să stee fără de nici un folos, avere adormită. Dacă e așa, desparți locul tău și găsești mai ușor chirie».

«Cum rămânem însă noi?» întrebai eu.

«Mai lasă-mă, — grăi dânsul; — nu-mi dà zor, că știu acum ceea ce aveam să aflù, și-o să-mi fac combinațiunile».

Nici c'aveam, în adevăr, de ce să-l zoresc, dacă nu mă zoria el.

«Dau, — îmi ziceam, — casa cu chirie și iau mai la mahala una cu vreo mie de lei mai ieftină, iar diferența o ia dânsul, și'n câțiva ani am scăpat, dacă vrea și el așa».

Timp de vre-o săptămână de zile Spiru s'a plimbat mereu prin oraș și a ispitit pe toți samsarii, ca să se dumirească asupra chirii și asupra prețurilor, cu care se vând locurile de casă. Nu mă'ndoiam dar, că vrea și el, dar ține să fie, înainte de toate, dumirit asupra diferenței dintre cele două chirii.

Cu totul altele îi erau însă gândurile.

«Tot e mai cuminte să-ți zidești casă, — îmi zise el peste vre-o zece zile. — Nu uită, că cine ia casă cu chirie plătește și chiria locului: de ce să-i plătești altuia chirie, când locul tău stă neutilizat!?»

El scoase apoi din buzunar o jumătate de coală de hârtie, pe care făcuse planul locului împărțit în trei, îmi arătă, cum pe partea ce mi-se cuvine se mai poate zidi, mai spre fund, în toată lărgimea o casă cu grădină 'n față și cu curte de păsări în dos, apoi îmi făcù o socoteală foarte complicată despre prețul locului, despre venitul, pe care ar trebui să-l aducă și nu-l aduce locul, despre cheltuielile zidirii și mă scoase cu un câștig de 15—20 la sută, dacă zidesc și nu iau cu chirie.

Nu prea eram dumirit asupra socotelilor

lui, dar un lucru înțelegeam și eu: că e mai plăcut să stai în casa ta decât cu chirie.

«Din chiria casei din față plătești în câțiva ani pe cea din dos, — mă încredință el.

«Bine, răspunsei, dacă te mulțumești așa, eu nu mai zic nimic.»

«Cu o condițiune, — stăruî dânsul: — ca chiria casei din față s'o iau eu câtă vreme nu ne vom fi răfuit.»

«S'o iei!» îi răspunsei, și iar s'a pus Spiru pe lucru — cu arhitecți, cu antreprenori, cu zidari, cu salahori, dar acum fără de Veta, care bufniă când a văzut, că e dată casa în antrepriză unui italian, care pe dânsa n'o creștă.

N'a scăpat însă Spiru nici așa de dânsa.

«Ia să văd, mă rog, ce voiți D-voastră să faceți aici!? — grăi dânsa când Spiru, antreprenorul și zidarii începură să bată țerușii după planul desemnat frumos de arhitecți, ca să înceapă apoi săpăturile pentru temelii și pentru o pivnicioară.

Spiru îi arată planul și începù să o dumi-rească asupra amănuntelor lui.

«Lasă, Domnule, — îi zise — ea, nu-mi da explicațiuni, c'o să ți-le cer eu când voiu avea nevoie de ele. — Prost, de tot prost! — urmă apoi peste puțin. — Unde răsare soarele? Soarele unde răsare și unde apune? nu aici pe plan, ci în adevăr!»

Spiru se uită la soarele acum de mult răsărit, se orientă și-i arată pe plan partea despre răsărit a viitoarei case.

«Bun,—zise ea.—Care va să zică aici răsare soarele, în fața acestor două ferestre, trece prin dosul casei și apune aici, la dreapta: crezi D-ta că e bine așa? O casă cu fața spre mează-noapte e lucru cuminte?»

«Dar așa e locul,—răspunse el strâmtorat.—Nu puteam să așezăm casa cu dosul spre stradă.»

«Ați așezat-o dar cu dosul spre soare, că strada e lucru mai mare decât soarele,—întâmpină ea. — Dar așa sunteți D-voastră arhitecții, antreprenorii și, în genere, bărbații, le priviți toate de din afară, și o casă yi-e bună, dacă li-se prezentă bine celor ce trec prin fața ei. Noi femeile o privim de din lăuntru, căci stăm și facem menagiul în ea: nouă ni-e bună, dacă e bine așezată, bine împărțită și potrivită cu nevoile noastre, dacă ne sunt în ea toate la îndemână și avem unde să ne așezăm lucrurile. — Bine, Domnule,—urmă ea, — cumnatul meu are cinci copii, trei băieți și două fete, și poate să mai aibă, că sunt tineri și el, și soră-mea. Ți-ai făcut socoteala, unde așează paturile și dulapurile și spălătoarele, unde o să stee copiii acum, când sunt mici, peste zi, unde o să-și facă meditațiunile când vor umbla

la școală, cum o să se aranjeze când fetele vor fi mari. Ce va să zică mulțimea aceasta de ferestre, care-ți stau pretutindeni în cale de nu poți să așezi un lucru la părete? Casa trebuie să fie potrivită cu nevoile familiei ce are să stea într'însa. Toate trebuiesc schimbate și refăcute!»

Spiru se scărpină 'n dosul urechii. Ar fi voit să-și iee pălăria și să plece, dar nu putea.

Păcat de așa plan frumos, — zicea în gândul lui. Păcat de munca făcută și de timpul pierdut! Păcat de atâta cheltuială!

«Uite, — urmă ea dulceag, uitându-i-se stăruitor în ochi și zâmbind cu gura ei curată. — Să fac eu o schiță — nu după Ideile mele, ci după cum vin lucrurile și după aceea să se facă planul».

«Nu mai bateți țărășii, le spuse Spiru zidarilor, apoi se 'ntoarse spre antreprenor și adăogă încet; «Intreab-o și pe ea când e să faci ceva ce nu e bine lămurit în plan».

Eu însă eram viu îngrijat, căci o știam pe Veta, și dacă eră vorbă de o casă după gusturile ei, mă urcă de n'o mai puteam plăti toată viața.

«Fii liniștit, — îmi zise Spiru. — Italianul lucrează cu banii mei la două zidiri mari, pentru care i-am depus eu cauțiunea. Dacă merg bine lucrurile, câștigăm cel puțin 20 la sută, iar casa ta iese mai ieftin decât în regie».

VI.

E o mulțumire adimenitoare să le dai oamenilor de lucru, și Spiru s'ar fi simțit nemângâiat, dacă n'ar fi putut să treacă cel puțin odată pe zi pe la binale și să stee fie măcar numai un ceas, ca să vadă, cum înaintează lucrările.

Nu se amestecă, nu zicea nimic, dar fața îi eră radioasă ca ne-alte-dăți, căci mult se pierde la binale în timp de câteva zile ploioase, iar acum timpul eră ca la porunceală și Italianul adese-ori zicea: «Ești, Domnule avocat, om cu noroc!»

Deodată fața lui Spiru se întunecă.

«Ce e?» întrebai eu.

El se uită la mine parcă s'ar fi surpat o schelă cu zidari și cu salahori cu tot.

«Eh!—răspunse.—Nimic! Prostii! Ticăloșii! Bufnește mereu și bombănește, le face toate de-a'ndoaselea, e năzuroasă. Ar vrea, pare-mi-se, s'o sporesc la 50 lei pe lună, — urmă el. — Pretențiune de femei smintită! Sunt tot singur cum eram mai nainte, ba atunci venea multă lume pe la mine și dânsa avea mai mult de lucru».

«Se vede că-i dedeau și alții câte ceva, — zisei eu.

«Fără_îndoială, — grăi dânsul, — dar asta

nu mă privește. Patru-zeci de lei îi sunt însă destul. Asta o știu mai bine decât ori-și-cine, căci în timp de doisprezece ani i-am adunat peste 8000 lei și mi-am făcut socoteala, dacă mai stă zece ani, are vre-o 24.000 lei, destul ca să trăiască la bătrânețe».

«Dă-o'ncolo!» zisei, ca să ziț ceva.

«Vorbești și tu! — întâmpină. — Ce fac eu fără de Tereza!? Au trecut doisprezece ani de când o am, nu mai puțin decât doisprezece! Imi știe toate slăbiciunile, îmi cunoaște rânduiala vieții, n'are nevoie să mă mai întrebe, de unde are să ia și unde are să pună un lucru, când și cum să facă una ori alta. Li știu apoi și eu apucăturile, și pe cele bune, și pe cele rele și știu, cum s'o iau și la ce am să mă aștept. Cum aș putea să mă mai deprind cu alta!? Vreau să am în casa mea liniște, curățenie, bună rânduială, voie bună și inimă deschisă, — cel puțin în casa mea vreau să lè am și nu sunt bun de nimic, dacă îmi lipsesc».

«Dă-i atunci și tu!» zisei eu.

«Nu dau!» răspuse el depărtându-se.

Trei zile dearândul n'a mai venit apoi Spiru să vadă, cum înaintează lucrările, iar a patra zi, când a venit, erà uluit, buimac, nedormit și galben-verde la față.

«Va fi fost în cele din urmă nevoit să dea cej 10 lei pe lună, și i s'au încurcat soco-

telile,» — îmi zisei și nu-l mai întrebai nimic.

Această indiferență a mea îi măria amărăciunea.

«Inchipuiește-ți, — isbucni el în cele din urmă, — Tereza a plecat, s'a dus, după doisprezece ani m'a părăsit. Un mizerabil de cârciumar de peste drum, simțind-o, că are ceva bani, a prostit-o și-o ia de nevastă. Auzi d-ta, femei de treizeci și șapte de ani, grasă, buhăită, o carne cu ochi, se mărită.»

Imi venea să râd.

«Las'o 'n știrea Domnului! — întâmpinai eu. — Ia-ți alta mai tânără, mai sprintenă, mai cu minte!»

«Unde găesc!? — exclamă el. — De unde mai pot eu să dresesz pe alta!»

Râdeam Alina și eu de inima rea ce-și făcea din cauza unei slugi: Veta însă se supără când ne vedea râzând.

«De! — zicea dânsa. — Râdeți pentru că sunteți oameni, căroră puțin le pasă, dacă un lucru stă aici ori colo, dacă o treabă se face așa ori altfel, acum ori mai târziu, deplin ori pe jumătate: acela e însă om, care vrea să i se potrivească toate la țanc, și-o să vedeți voi, câtă bătaie de cap o să aveți cu el. În capul nostru au să se spargă toate!»

Așa au și venit lucrurile.

Alina, Veta, preuteasa, sora lor, preuteasa soacra mea, toate rudele și toate cunoștințele

lor s'au pornit să-i caute lui Spiru o femeie potrivită.

De unde!?

Una i se părea prea tânără, alta prea bătrână, una prea slabă, alta prea grasă, una prea iute, alta o adormită, una prea guralivă, alta prea tăcută, una strâmbă, alta bleagă, iar alta pocită. Nu erà chip să-i găsești una, cu care să puteà împacă. Umblà toată ziua zăpăcit pe ulițele orașului și opria din drum pre toate fetele ce-i plăceau, ca să le 'ntrebe, dacă nu cumva ar voi să intre la stăpân. Iși gătia el însu-și, ca odinioară, când eram studenți, cafeaua cu lapte și-o luà necăjindu-se, că nu reușește s'o potrivească nici din zahăr, nici din cafea, nici din lapte ca Tereza, apoi plecà să-și caute femei prin piața mare, pe la St. Gheorghe, prin Cișmețiu și pe la toate biurourile de plasare. Gazete, tribunal, bursă, binale toate erau lăsate 'n paza Domnului.

I-a găsit, în sfârșit, soacră-mea una, pe care după o mulțime de «Ce să zic!?» «Să văd!» «Să mă gândesc!» a luat-o cu el. A stat cu ea câteva zile de-a rândul, ca să i le arate toate și s'o îndrumeze potrivit cu gusturile lui,—apoi a dat-o 'ncolo.

Alta tot așa.

Iar alta.

«Bine, domnule, — îi zise Veta în cele din

urmă, — cu un zănatic ca d-ta nu poate nimeni s'o scoată la capăt, nimeni nu poate să trăiască sub acelaș acoperemânt.»

«Așa e, domnișoară, — grai dânsul cuprins de adâncă amărăciune. — Nu văd eu!? — N'am zis'o de atâte-ori!? Am o natură nenorocită, nu pot să mă năvălesc cu nimeni, nu sunt bun de nimic — decât, poate, să-mi sihăstresc viața'n înfundăturile vr'unui codru.»

N'a mai schimbat apoi, ci s'a mulțumit să aibă pe cine-va, care-i mătură și dereticește, îi cară apă și lemne, îi aduce câte ceva de la băcănie ori din piață și-i păzește casa, pe care numai nopțile o mai vedea. — Își făcea el însuși cafelele, el însuși își peria hainele, el însuși își așternea patul, căci nu putea să-și lase culcușul pe mâna ori și cui.

A'ncercat în câteva rânduri s'o pună să-i facă mămăliguța, dar odată eră prea moale, altădată prea tare și nici odată n'a știut să i-o potrivească din șare. Chiar nici ouăle nu eră în stare să i le nimerească: când nu erau răscoapte, gălbănușul rămânea crud în ele.

Mâncă la birt, azi ici, mâne colo. — Adecă zicea că mânâncă. Alegea și iar alegea, gustă cu sfială de ici și de colo, examină și mirosia mâncările, apoi plătia socoteala și plecă nemâncat.

I-am dat în câteva rânduri zor și l-am prins să iee masa cu noi.

Alina nu mai știă, unde să-și pună capul, și-a alergat la Veta, stăpâna bucătăriei, ca să mai taie un puiu și să mai gătească cutare și cutare.

«Ba bine că nu! — răspuse Veta. — O să mânânce și el ce va găsi. Știu că nici la el acasă, nici la birt mai bine nu găsește, și nu noi, o casă întreagă, avem să ne potrivim cu el, ci el trebuie să se potrivească cu noi.» — Tot a făcut însă o mămăliguță pripită și ochiuri și-a pus pe masă și smântână dulce, și unt, și pere pârgave. — Au pus apoi față de masă curată, au schimbat șervetele, au spălat copiii și i-au îmbrăcat curat, ba li-au dat și câte un ghiont, ca să se astâmpere și să se poarte cu minte în timpul mesei.

Spiru ședea, ce-i drept, cam pe spini, dar știă, că Veta a gătit bucatele și nu-i dedea mâna să mai facă nazuri, să aleagă, să examineze, să miroase. Știă el și ce-l așteaptă, dacă nu mânâncă tot ce i s'a scos în farfurie, mânâncă dar — de a-i fi zis, că mânâncă cu poftă, și, când ne-am sculat dela masă, am resuflat cu toții ușurați de gândul, c'am trecut și peste asta cu bine.

Nu totdeauna au ieșit însă lucrurile pe vrute. Într'una din zile, cam pe la sfârșitul lunei

Iulie, erà un zăduf nesuferit, încât nu mă iertă firea să-l las pe Spiru să facă tocmai pe la ameazăzi lungul drum din mahalaua Oțetarilor până la birturile, pe unde luà masa, și l-am oprit prea târziu.

Alina erà supărată foc, că nu mai poate să pună față curată, să schimbe șervetele și să-și spele și îmbrace copiii, dar nu i-a rămas decât să 'nghiță hapul și să-și ceară scuzele obligate.

Lucrurile ar fi mers și de astădată ca de obicei, dar copiii nu se mai simțiau și ei ca alte dăți, când se făcuseră convenitele pregătiri, și unul erà îndrăzneț, altul ședea în genunchi pe scaun, iar altul nu erà mulțumit cu bucata ce i se dedia și se 'ntindea la blid ori băgà mâna 'n farfurie.

Alina făcea fețe-fețe și-mi aruncà din când în când niște ochi plini de mânie, dar Veta râdea cu răutate, iar Spiru mâncà tignit și zâmbia parcă i s'ar fi întors iar Tereza la casă.

«Lasă, Doamnă, — zise el, — că așa e firesc și ceeace e firesc e și frumos.»

«Nu totdeauna, — întâmpină Veta. — Câte nu sunt lucrurile foarte firești, care sunt și foarte urâte!?»

Spiru ridică degetul.

«Nu e nici unul, — zise. — Urât e, în deosebi la om, numai ceeace e firesc pentru vre-un animal, nu însă și omenește firesc.»

Tot timpul mesei apoi, ba chiar și după masă s'a urmat cu oacecare viociune discuțiunea, în care Veta, ca toate femeile, nu se putea stăpâni să nu facă aluziune la apucăturile după părerea ei excentrice ale lui Spiru.

«Ar fi, — zise ea între altele, — lucru firesc, ca D-ta, care nu mai dai decât noaptea pe acasă, să-ți iei la vre-un hotel o odaie cu luna».

Spiru râse cu toată inima; ceeace rari se întâmplă.

«Ba lucru firesc ar fi, — grăi dânsul, — să nu dau numai noaptea pe acasă, ci să-mi petrec partea cea mare a vieții la mine. Chiar și umblu de mult cu gândul să-mi zidesc o casă. Să vedeți, — urmă apoi cu inima deschisă.—Anul trecut am tot amânat reparațiunile fiindcă steteam pe gânduri, dacă n'ar fi mai cuminte să mai adaug la casă vreo trei încăperi. De ce să plătesc, îmi ziceam, chirie unui om străin, când ași putea s'o plătesc unui prieten? În timp de câțiva ani se achitau din chirie cheltuielile zidirii.»

«Păcat că n'am făcut așa!» grăii eu.

«Ba nu e! — răspunse el. — Proprietar și chiriaș intră ușor în conflict, și eu țin să rămânem prieteni. Cum stăteam noi acum, după ce Tereza a plecat!? V-am căzut și așa câtva timp belea în spinare: dar dacă steteam în aceeași curte!? Cel mai cuminte

lucru e să ai, dacă poți, casa ta: e și mai plăcut, și mai ieftin.»

El ne făcù apoi socoteala, cât costà lucrul, cât costà zidirea, cum stau cu chiria și ne scoase în câștig, dacă zidim și nu plătim chiria.

«Aveți aici,—grăi dânsul în cele din urmă,—cele două locuri, aproape 3800 metri, iar în mahalaua aceasta se vinde azi metrul pătrat cu 20—25 lei. Dacă le-ați vinde, ați lua cel puțin 70.000 lei.

«Bătrânul a dat,—il întrerupsei eu,—43.000 lei pentru toate trei cu casă cu tot.»

«Atunci,—răspunse el,—sunt acum douăzeci de ani și, cuiva, care erà strămtorat și nu știa ce are și ce dă. Azi luați 70.000 lei ceeace aduce un venit anual de cel puțin 3.500 lei, pe care nu-l luați. Dacă vindeți însă jumătate și zidiți din banii luați, aveți chirie de 5.000 până la 6.000 lei.

«Să vindem!» strigă Alina.

«Să vedem,—grăi dânsul,—să ne mai gândim: poate că e mai cuminte să nu vindeți, ci să zidiți. Asta e așa o vorbă: ce știi, cum vin lucrurile mai târziu.»

De aici înainte Alina, eu, cumnată-mea, preuteasa, soacră-mea, cealaltă preuteasă, cei doi popi, unul socru și altul cumnat, nu mai vorbiam când ne întâlneau decât despre cele două locuri și făceam fel-de-fel de combi-

națiuni, cum să-l urnim din loc pe Spiru, ca să zidească. Veta nu se amestecă în vorbele noastre. Așa ori așa, dânsa știă ce are, și orișice am fi pus noi la cale, avea și ea parte la foloase și nu se mai teme, că n'o să aibă la bătrânețe din ce să trăiască.

Spiru nu mai răsufală nimic: eră parcă 'n viața lui nu i-ar fi trecut prin minte să facă planuri și combinațiuni.

Prin luna August cele două case mari erau gata, Italianul iar își căută de lucru, iar Spiru plătise datoria la Banca Națională, își mai cumpărase câteva mii în scrisuri și așteptă să fie gata și casa din fundul curții ca să-și poată încheia socotelile cu Italianul.

După ce s'a făcut și asta, am pus biletele de închiriere la casa din față și, mai nainte de a începe să ne mutăm, au venit socru-meu și cumnatu-meu, ca să facă șfeștania, și am dat o masă mare, la care l-am pus, se 'nțelege, pe Spiru în frunte.

Pe la sfârșitul mesei, socru-meu, și popă, și om bătrân, a 'nchinat în sănătatea lui Spiru și, luându-l așa mai pe departe, i-a urât, între altele, să răușească în toate întreprinderile, pe care le face, și să mai zidească cu ajutorul lui Dumnezeu multe case.

«Să vedem, ce chirie o să ne aducă casele dela stradă, — răspunse el. — Să vedem, ce se

mai întâmplă până la primăvară. Multe mai sunt de văzut»!

Până la primăvară mai erau însă vreo opt luni de zile, o întreagă vecinicie, mai ales pentru cumnatu-meu, care, popă adevărat, avea trei copii, deși nu era decât abia în al cincelea an al căsătoriei sale. Om care prea multă treabă nu avea și știa să alerge și să le ispitească toate, el nici nu avea nevoie de Spiru, ci putea să-și facă însuș treburile și pe la Sf. Dumitru și intrase în vorbă cu câțiva «amatori».

«Cumnată, — îi zise acum Vetei, — eu am o idee: să-ți vinzi locul și să zidim cu banii, iar chiria s'o împărțim în două».

Ea se uită lung la el.

«Ideea ar fi bună, — îi răspunse, — dar nu e a ta, ci a d-lui Călin. Cu el, ori fără de el?»

«Fără de el, — răspunse popa. — El nu se bagă în asemenea treburi fără ca să câștige ceva, cât de puțin, dar ceva: de ce să n'alerg eu, ca să nu-i dau câștigul»!?

«Alerg și eu, îl încredință Veta, că sunt aci la fața locului. Dar casele ale cui să fie?»

«Ale noastre 'n parte», grăi popa.

«De ce? întrebă dânsa. De ce să fie în parte? Ale voastre să fie, că aveți copii. Mie să-mi dați jumătate din chirie, ba, urmă după o pauză, dac'ați fi oameni cu minte, mi-ați da câțiva ani de-a rândul, ca cumnatul lui

Călin, întreaga chirie până ce îmi ies banii mei, ca să rămâneți apoi stăpâni nesupărați. Acum, când sunt copiii mici, dați mai ușor chiria întreagă decât jumătate mai târziu după ce vor fi crescut copiii și se vor mai fi și sporit, poate.

«Să vedem, răspunse popa. Să mă mai gândesc. Mai bine ar fi fără îndoială așa, numai dacă se poate.

Așa s'a și făcut înțelegerea, căci așa voiau mai ales bătrânii.

«Aidadee! — exclamă Spiru când i-o spusei aceasta. — Am zis de atâte-ori să nu vă băgați în lucruri, la care nu vă pricepeți! Nu vezi c'o înșeală cu vre-o 20 la sută!?»

El scoase apoi carnetul și creionul, ca să-mi facă socoteala.

«Ia să vezi, — urmă apoi peste câțva timp. Să zicem că locul se vinde cu 32.000 lei. Atunci celalt loc cu case cu tot prețuiește de două ori atât, adică 64.000 lei. Dacă socotim venitul dela acest capital cu 7%, chiria trebuie să fie de aproape 4.500 lei pe an. Scade acum fonciera, reparaturile și ce-o mai fi, și el nu poate plăti mai mult de 4.000 lei pe an, două mii de Sf. Gheorghe și alte două de Sf. Dimitrie. Ii trebuiesc dar 16 jumătăți de an, adică opt ani întregi, ca să achite suma de 32.000 lei. Așa e ori nu?»

«Așa e», — răspunsei eu.

«Dacă vom fructifica acum cu 5⁰/₀, cum se cuvine, cele 2.000 lei, pe care le ia din jumătate în jumătate de an, — urmă el, — ea va avea la sfârșitul anului al optălea — nu 32.000, ci peste 38.800 lei.»

«Așa e, — observai eu. — Să mai adună din carnete 6.800 lei.»

«Da, — zise el. Dacă însă ea nu îi dă cele 32.000 lei, ci le ține și fructifică tot din jumătate în jumătate de an, are la sfârșitul anului al optălea 47.500 lei, deci s'au adunat din camete 15.000 lei, cu 8.700 lei mai mult. Cu atât a înșelat-o. Ca să n'o înșele, are să-i plătească timp de zece ani câte 2.000 lei la șase luni. Cine se îndoiește, să-și facă însuși socoteala.»

Eu nu mă îndoiam.

«Care va să zică și eu tot pe zece ani am să-ți las chiria?» întrebai.

«Doamne ferește! — întâmpină el. — Lasă, că ai locul, dar atârnă atât dela cheltuielile, cu care faci casa, cât și dela chirie. Dacă faci căsa ieftin și-o întreții bine, ca să iei chirie nu de 7, ci de 8, ori poate chiar de 10⁰/₀, scapi mult mai curând. Vorba e să aveți răbdare, că vă fac eu, dacă-mi găsesc socoteala, nu o casă, ci patru, pe fiecare loc câte două. Cu o singură casă pe loc atât de mare nu-mi găsesc socoteala. Costă prea scump locul și e prea mică chiria.»

«Vorba e începem la primăvară?» — stăruii eu.

El dete din umeri.

«Nu știu, — zise. Uite, să-ți vorbesc deschis. Am părăsit gândul de a-mi zidi case. Tot e mai cu minte să-mi zidesc la una din case un apartament, trei încăperi cu intrarea din stradă, ca să nu supăr pe nimeni când ies ori intru, și să le iau cu chirie. Nu pot însă s'o fac aceasta câtă vreme nu scap din ticăloșia, în care mă aflu. Trebuie să-mi găsesc o femeie cum se cade. Am schimbat până acum cinci și de geaba.»

«Care va să zică — asta e! — strigă Veta. Să așteptăm noi toți până ce nu-și va fi găsit el servitoare pe plac! Dar n'o să-și găsească niciodată: un smintit ca el nu se poate nărați cu nimeni. Să-mi dea cumnatul chiria pe zece ani, și facem și noi de noi!»

Cumnatul se codia însă și zicea, că Spiru e un intrigant, care bagă zizania în familie, ca să câștige și el ceva din nevoile altora.

«Știi ce m'am gândit eu? — grai în cele din urmă Alina. — Să-l luăm cu masa la noi până ce nu-și va fi găsit pe cine-va și nu e lucru mare pentru noi să purtăm de grijă, ca femeea, pe care o va fi având, să-i țină casa în bună rânduială.»

«Unde te-ai pomenit, femeie!? — îi zisei eu. — Să vină el la droaia asta de copii!?»

«Dar zice că-i plac copiii și văd eu, că-i plac, — întimpină el, — apoi s'a mai și obicinuit cu noi, — văd eu că s'a mai obicinuit. — Zău c'ar fi o bună idee».

«Nu! — zisei eu scurt. — Sarcina asta e grea, nu sunteți în stare s'o purtați și, vorba lui, țin să rămânem prieteni».

Veta-și îndesă pumnul și-l ridică.

«Nu suntem în stare!? — zise. — Las' că l-ași pune eu la regulă și l-ași învăța să trăiască între oameni».

«Tocmai asta e, — întâmpinai eu ne mai putându-mă stăpâni. — Unde v'ați gândit? voi amândoi într'o casă? ar trebui să ne luăm noi cei-lalți lumea'n cap».

Ea se uită la mine lung și aspru.

«Care va să zică eu sunt femeie, cu care nu poate nimeni să trăiască sub același acoperământ!? — Nu numai slută, ci și rea, hartăgoasă! — Știu, — zise ea, — am simțit adeseori și văd în fiecare zi că-ți sunt nesuferită».

«Dar n'am înțeles-o așa, — o'ntrerupsei eu desnădăjduit, că mi-am aprins paie'n cap.

«Ți-a scăpat vorba, care-ți dă de gol gândul, — urmă ea; — să știi însă, că nici nu de dragul d-tale am venit și stau la casa surorii mele, ci pentru că mi-e milă de ea și-mi iubesc nepoțtii. — Și am să stau, — urmă îndârjită, — am să stau, vrei ori nu vrei, am

să stau, că nu la d-ta stau, ci la dânsa, și, dacă nu-ți place, du-te la plimbare cu odorul acela de prieten, care fuge de casa aceasta fiindcă mă știe și pe mine în ea. Eu tot nu mă supăr, ci-mi caut de treabă, și puțin îmi pasă și de d-ta, și de el, dacă știi că am dreptate».

Ce puteam să-i fac, dacă avea dreptate!? — O lăsam să-și verse focul.

«Da, domnule, am dreptate, și pentru atâta treabă n'o să-mi las eu laptele să dea în foc, — mai adăugă, apoi eși».

«N'o știi, cum e!? — mă muștră Alina. Ce nevoie aveai s'o atingi!?»

«Ei, — zisei eu strâmtorat. — Las-o acum! — Am făcut-o și eu! — N'aveai însă nici tu nevoie să vii cu asemenea idei când știi că-i sare țandăra de câteori e vorba de dânsul. — Are, — nu-i vorba, — și el toanele lui, dar avem și noi cuvinte de a-l «economisi», cum zice tata.

VII.

«Mizerabila! grăi Spiru. Inchipueșteți, — a născut un copil, — n'aș fi crezut nici odată, că poate o femeie ca dânsa să aibă copii, — și a cerut să i-l botez.»

«Nu poți să refuzi,» întâmpinai eu.

«L'am și botezat, răspuse el. Mare frumuseță de băiat: Om prea cum se cade și bărbatul ei. Și știi, că mi-au găsit și femei? O am de câteva săptămâni și sunt mulțumit. Mi-a ales-o Tereza cum știe dânsa, vine din când în când să mi-o mai pună la cale, și merg toate bine. Așa trebuiă să fac dela început. Prea eram însă supărat pe Tereza, și supărarea la nimic bun nu poate să ducă.»

«O pornim dar la primăvara?» întrebai eu cam cu jumătate de gură.

«Așa mi se pare, zise el. Eu mă mulțumesc să câștig 1⁰/₀, ceeacă e puțin, dar destul la o întreprindere mai mare. Anul trecut am avut două zidiri, una cu 110,000, iar alta cu 230,000 lei. Eu am depus cauciunea, un rizic, câte nu m'a costat nimic, și am făcut pentru începerea lucrărilor un împrumut de 80,000 lei pe trei luni, pentru care am plătit camătă de 6⁰/₀—1200 lei. Atât, o mie două sute de lei, am dat în adevăr dela mine, căci mai departe lucrările s'au urmat cu banii primiți rate-rate dela proprietari. Zidirile ne-au costat 323,000 lei. Am avut dar un câștig de 17,000 lei, câte 8500 lei, de fiecare. Eu m'aș fi mulțumit și cu 3400 lei, un procent din 340,000 lei, căci nu e lucru prost să-ți aducă 1200 în timp de trei luni 3400 lei. Am mai putut apoi să-ți fac și ție ieftin lucrările. Să

vedem acum, dacă putem să găsim și anul acesta așa ceva.»

«Am putea în tot cazul să începem deocamdată cu una din case, — zisei eu.

El ridică degetul.

«Toate de odată, zise. Una singură costă prea mult. Când lucrarea e mare, câștigul se împarte. Unde pui apoi cheltuiala făcută cu transportarea de ici până colo a materialului de schele, cu săparea gropilor de var, cu stângerea varului și cu celelalte? Odată, când o fi să fie, de odată toate și cât se poate mai iute, căci timpul intră și el în socoteală, cametele curg.

«Eu nu mai puteam să-i zic nimic. Nu ne rămânea decât să stăm cu toții în așteptare tremurând oarecum în fața lui.

Trecuse earna și luna Aprilie se apropia de sfârșite, dădeau cu toții năvală asupra mea, dar nu-mi mai dădea mâna să-i vorbesc.

«Să vedem, cum stau prețurile, ca să ne putem face socotelile, îmi zise el într'un rând. Vorba e, câte și ce fel de lucrări se fac, câtă proviziune de material este și cu lucrătorii cum stăm. Dă-i apoi zor, ca să meargă înainte și să iasă cum ai croit-o!».

Ce mai puteam eu să-i fac!?

Am intrat, în sfârșit, în luna Maiu.

«Știi, îmi zise el într'una din zile, că cu cumnată-ta nu mă bag, nu mă amestec: îi

dau planuri, îi dau lucrători, îi dau material, dar lucrările ea însă-și să și le conducă.

«Grozavă femeie! zisei eu.

«Mie-mi place, răspunse el, se 'nțelege, nu ca femeie, ci ca om, pe care să-l lași să-și facă treaba. Sub același acoperiș să nu stai cu ea, dar s'o cauți când ai nevoie de cineva, pe care te poți răzema.»

«Li dau planuri!?»

Parcă Veta erà cineva, căruia poți să-i dai planuri!?

Să le faci cum le vrea dânsa: asta da!

Ea nu se 'nvoià, înainte de toate, ca cele două locuri să fie despărțite: trebuiau să fie patru case, iar aceste nu la fel, dar în aceeași curte mare, și toate patru cum și le voià dânsa.

Steteau toată ziua împreună, ca să chibzuiască, să combine și să se înțeleagă, și erà o frumuseță să-i vezi, cum se potriviau în toate. Ea ținea să-mi arate mie, că tot nu e atât de cârcotașă, cum mi-o închipuiam eu și că poate să se înțeleagă chiar și cu un om ca Spiru, iară el, smerit, le găsià toate ale ei — nu se poate mai bine.

Ea nu prea aveà însă răgaz să steà cu dânsul.

«Să vii mâne dimineață să iei cafeaua cu noi, — îi zise ea, — și să știi, că noi luăm cafeaua la șapte și jumătate, căci cei doi

copii mai mari trebuie să meargă la școală».

Spiru s'a sculat la șase, ca de obicei, dar nu și-a luat cafeaua, ci s'a 'nființat la șapte și jumătate, ca s'o iee cu noi.

După cafea au stat apoi și s'au sfătuit până pe la nouă, când ea trebuia să se ducă și să mai vadă ce e pe la bucătărie.

• «Să mai aștepți, te rog, — îi zise, — că mă întorc».

Spiru a așteptat.

«Veto, dragă, — îi zise Alina. Intreabă-l dacă nu cumva dorește o cafea. Are, așa știu, obiceiul de a lua una pe timpul acesta».

«Prost obicei! — răspunse Veta. Cafea acum? De ce?»

A rămas Spiru și fără cafea, și fără gazete, iar Veta a mai venit, a mai plecat, și iar a venit, și iar a plecat — ca omul, care are treabă.

«Iai masa cu noi? — îi zise ea pe la zece. Luăm prânzul la douăsprezece și jumătate, după ce se 'ntorc copiii».

«Eu, Domnișoară, — întâmpină el cam strâmtorat, — trebuie să fiu la douăsprezece la tribunal».

«Proastă rânduială! — grăi dânsa. — Au pornit-o pe franțuzește câțiva, care se scoală pe la nouă, — zece — și toată lumea are să-și strice rostul. O să-ți fac, așa pe franțuzește, în pripă ceva».

«M'așteaptă acasă, Domnișoară».

«Aș! — Acasă! — Să te mai duci de aici până 'n dosul Cișmigiului și de acolo la tribunal, — zise ea. Nu e mai cuminte să mai stăm în timpul, pe care l-ai perde. Să nu-ți fie frică: așa ca noua Tereză a d-tale știm și noi să gătim».

Spiru nu mai crâcni, ba se supuse și când Veta-l pofti pentru seara la masă.

«D-ta știi acum, — îi zise ea: — seara la șapte».

«Da, la șapte, — răspunse el și-și scoase ceasornicul, ca să vadă, dacă se potrivește cu al casei.

Așa a mers aceasta patru zile de-a rândul până ce n'au ajuns să le lămurească toate până 'n cele mai mici amănunte, ca arhitectul să știe, cum să facă planurile.

Ba, pornite odată așa, tot cam așa au și rămas lucrurile.

Zisese el, că nu se bagă, nu se amestecă și zicea și acum, dar venia să vadă, cum înaintează lucrările și-i vedeai în fiecare zi mergând ea înainte, eară el doi pași în urma ei. Când era vorba de socoteli, le făcea el și dacă el ar fi zis, că de douăori doi fac cinci, ar fi fost și ea în stare să jure, că are la fiecare mână câte de douăori două degete. Când era însă vorba de «idei», jură el pe ale ei.

Ai fi zis, că le pare rău când, prin August, casele erau gata și nu mai rămânea decât să fie închiriate pentruca Spiru să știe, cum are să 'nchee socotelile și pe câți ani i se cuvine chiria.

Prin Septemvrie el nu s'a mutat apoi în locuința cea nouă, pe care și-o zidise, cum a voit, cu intrarea din stradă la casele proprii, ci a lăsat-o să se mai usuce peste iarnă.

«Stau adese-ori și mă gândesc, — îi zisei într'una din zile, — și-mi vine să mă minunez, cum tu, care ți-ai vândut casele pe preț de nimic, că să nu mai ai bătae de cap cu ele, te pui acum să zidești case pentru alții și te 'ncarci cu sarcina de a purta grijă de ele.»

«Tocmai pentrucă am vândut pe ale mele, — îmi răspunse el. Atât am gândit și'am socotit și atât de rău mi-a părut în urmă, încât nu am azi mai mare mulțumire decât să văd ridicându-se o casă și am o viuă trebuință de a purta grijă de case. Nici mi-aș fi vândut însă casele, dac'aș fi știut, că n'o să rămâi judecător. Cum mai puteam eu, judecător fiind, să port grijă de ceva ori să mă amestec în daraveri!?»

«De, — ziceam în gândul meu, — își caută griji cine n'are.»

El n'avea altele.

Încă prin Iulie, când casele erau gata din roșu, îi pornise pe samsarii ce mișunau

împrejurul lui, și pe la sfârșitul lunii Septembrie casele-și aveau chiriașii. Ear plănuiau Veta și Spiru — de astădată, cum să se facă plantațiunile în curtea cea mare, ici un șir de plop, colo o boltă de viță, dincolo o grupă de brazi, un teiu, un rond de flori, — căci sporesc și asemenea nimicuri chiria.

De odată toate s'au oprit în loc și-au început să se'ncurce.

Părintele, socru-meu, și Preuteasa, soacră-meă, umblau acum cu alte gânduri.

Una eră mai nainte, când locul Vetei stătea pustiu, și alta acum, când se ridicau pe el două case frumoase, care aduceau venit bun.

Chiar atât de bătrână tot nu eră Veta, ca să nu se poată mărită, și nici chiar atât de slută, ca să nu mai voiască nimeni s'o iee. Ce păcat!? Nici oloagă, nici cocoșată, dar deșteaptă și harnică, încât să te poți fâli cu ea.

Se pun', când e vorba de așa ceva, toate mătușile în mișcare și în curând s'au și găsit vreo doi, trei, între care mai ales unul, d-l Naie Popescu, o veche cunoștință, om de vreo treizecișidoi de ani și medic veterinar.

Veta începù să râdă când bătrânii îi vorbiră—așa mai pe departe—despre d-l Naie Popescu!

«Păcat că n'am făcut-o de mult, — grăi dânsa, — că ne știm din copilărie și-am fi

acum departe. Vorba e numai, că abia acum am ajuns să zidim casa.»

Bătrânii nu mai stăruiră.

«Adecă de ce ți se pare ție vorba cu Popescu atât de nepotrivită!?» — îi zise Alina în urmă.»

Lasă-mă, soro, — îi răspunse ea, — că la casă ca a mea se găsește și alt om. Eu slută, el slut: o să se uite toată lumea după noi.

«N'o să ai de gând să rămâi viața toată fată», — urmă Alina.

Veta rămase câtva timp pe gânduri.

«Ba da, — răspunse ea. — Așa vreau și așa e și mai cuminte. Mă ispitește, ce-i drept, gândul de a arăta, că tot nu sunt atât de ciumă-n lume, cum le place unora să mă socotească, dar de măritat tot nu m'aș mărită decât după un om, pentru care am slăbiciune. O fi fiind ori nu și el la mine, — mi-e destul să pot ieși voioasă cu el în lume și să mă tragă inima la casa mea — nu-l caut, dar n'o să zic nu, dacă mă găsește el».

Uite, — îi zise apoi două zile'n urma lui Spiru, — eu cred, că tot e mai bine să despărțim cele două locuri, — două case pe unul și două pe altul, cum ziceai D-ta.

Spiru rămase zăpăcit, apoi dete din cap.

«E peste puțință, Domnișoară, — grăi dânsul cu obicinuita-i hotărâre. — Nu se mai

poate! Stricăm tot rostul caselor și perdem o mie, poate chiar două mii de lei din chirie. Nu vezi D-ta, că poarta e la mijloc și între case e lărgime? — Unde vrei să pui ulucile? — Tocmai în poartă? — Unde se mai învârte o trăsură!? Faci două curți strimte, în care abia cu sacaua mai poate intra cineva. Altfel dispuneam casele și altfel le zideam, dacă nu țineai D-ta, ca toate să fie într'o singură curte.

Acum nu mai țin, — grăi dânsa.

Dar țin eu, Domnișoară, — întâmpină el, și te rog să nu mai stărui. Ai văzut, urmă el, cât de mult am ținut să le fac toate potrivit cu ideile D-tale: te încredintez, că nu din vre-o slăbiciune, ci pentrucă eră în adevăr bine ceea ce voiai D-ta.

Veta se uită înțepată la el.

Știu, îi zise, că nu din slăbiciune. Ce fel de slăbiciune ai putea să ai D-ta, mai ales pentru mine!? Nu e vorba nici acum de slăbiciune, dar eu voiesc, că averea mea să fie despărțită.

Ceea ce nu mai e cu putință, întâmpină el liniștit. Iți spusei, că le-am făcut toate cele bune, pe care le-ai voit, fiind erau bune: nu te las însă să faci și ceea ce nu e bine.

Care va să zică nu sunt eu stăpână pe avutul meu!? grăi dânsa adânc jigmită.

Nu încă, Domnișoară, îi răspunse el rece.

Nu uită, că sunt avocat și am fost atâta timp judecător; eu știu ce vorbesc și ce fac: după învoiala, pe care o avem, chiria mi se cuvine mie pe un timp de atâți ani și fără de voia mea nimeni nu poate lua nici o dispozițiune, în urma căreia ar scădea chiria. Nu se despart locurile, Domnișoară!

Domnule Călin, îi zise ea răce, să-mi dai voie să-ți spun, că ești om brutal.

«Chiar foarte brutal când e vorba să nu las pe cineva, la care ții, să se păgubească pe sine însuși» — grăi dânsul tot foarte liniștit.

Vetei îi năvăli tot sângele în obraji.

«Ții și d-ta la cineva în lumea aceasta!» — grăi dânsa emoționată, apoi îi întoarse spatele și plcă.

El făcù câțiva pași în urma ei, îi luă mâna și-o opri.

«Stăi domnișoară, — îi zise stăruitor, — stăi să ne înțelegem. Nu-ți perde răbdarea».

«Nu mi-o perd, — răspunse ea tremurând în tot trupul, — dar cu un om îndărătnic ca d-ta ori și ce vorbă e zadarnică».

«Nu tocmai! — o 'ncredință el. — Dacă vrei, îți plătesc locul și rămân eu stăpân; dacă vrei plătesc pe al popii și rămâi stăpână pe toate casele. Cum vrei, cum alegi, așa facem dar împărțirea e peste puțină.

Țiu, — urmă apucându-i și strângându-i

mâna cu amândouă mâinile, — foarte mult țiiu să nu te supăr. Ce-mi mai rămâne mie în lume, dacă mă stric și cu d-voastră!?

Veta, ne mai putându-și stăpâni lacrămile, iar îi întoarse spatele și acum n'o mai opri nici el.

«Ce i-a venit cumnatei tale de vrea cu orice preț să-și despartă locul? — mă întrebă peste puțin.

«Pare-mi-se, că umblă cu gânduri de măritiș, — îi răspunsei eu.

Spiru se uită sperios la mine.

«Și ea!? — grăi. — Asta e alta! — Acum le înțeleg toate... Da! — dacă se mărită, atunci da, — fără îndoială... Dar tot e peste puțină să tragi ulucile tocmai la mijlocul porții... Adică de ce mă amestec eu în lucruri, care nu mă privesc!? — urmă iar și începù să se plimbe.

Peste câțva timp se opri 'n fața mea.

«Nu știu, cum aș face să mă înțelegi, — grăi dânsul. — Am zis, că mă mulțumesc să câștig 1⁰/₀. Vreau dar să am pentru fiecare mie de lei cheltuită 1010 L., dacă-mi dați banii acum. Eu mai plătesc însă și la bancă 6⁰/₀. Scad 4⁰/₀, pe care mi le-aduc scrisurile și mai rămân 2⁰/₀. Pe aceștia tot voi aveți să-i plătiți câtă vreme nu e achitată datoria! — Așa e?»

«Da, — îi răspunsei.

«Voi nu-mi plătiți însă, ci-mi lăsați chiria,

— urmă el, — Din aceasta se pot achita 12⁰/₀ deci pentru fiecare mie 120 l. pe an, câte 60 l. la Sf. Gheorghe și la Sf. Dumitru. Voi dar acum, după ce-am luat chiria, în loc de 9010 aveți să-mi dați numai 950 l.. E clar?

«Clar, — răspunsei eu.

«Pentru acești 950 l. plătesc la bancă 9 l. 50 b. cămătă până la sf. Gheorghe. Atunci îmi veți datora dar 959 l. 50 b. Ai înțeles?»

«Da, — răspunsei iar.

«La sf. Gheorghe iau chiria, — urmă el. scad iar din datoria dela bancă, se scad și cametele și mai rămâneți la începutul anului al doilea datori cu 899 l. 50 b. — Da?»

«Da!»

«Ei, bine, — urmând așa din șase în șase luni, la sfârșitul anului al noulea casele sunt plătite. Dacă însă chiria se urcă, scăpați mai curând: iacă de ce nu voiesc eu să se facă împărțirea. S'ar scădea în loc de a se spori chiria și scăpați mai târziu. Fă-ți tu însu-ți socoteala și te vei încredința, că eu nici nu perd, nici nu câștig nimic și că le fac toate numai pentru mulțumirea de a le fi făcut bine. Fiind însă, că cumnată-ta vrea și vrea, iar eu țiu să n'o supăr, — nu rămâne decât să depuneți casele la Credit, să luați bani, să mă achitați acum, ca să achit și eu datoria la bancă, și să faceți cum voiți. Băgați însă de seamă, — urmă el, — că lucrul vă

costă mult: eu vă iau timp de 9 ani câte 120 L. pe an, adică cu totul 1080 L. pentru o mie, iar Creditului îi dați, ce-i drept, numai 50 L. pe an, dar aceștia fac în timp de 40 ani 2000 L. pentru o mie și mai vin pe de asupra și cametele, pe care nu voi le luați».

Lucrul eră cu desăvârșire lămurit și nici că putea să fie explicat decât ca urmare a maniei lui de a face combinațiuni și socoteli și de a purta grijă de ceva.

«Da, — grai însă popa, cumnatul meu, — bietul de el! V'am spus totdeauna, că d-l Călin al vostru e un intrigant murdar, care bagă zizania în familie, ca să tragă el foloase din vrajbă. Cred și eu, că i-ar plăcea să punem casele la Credit, ca să-i dăm banii așa deodată grămadă».

«Dar nu lui îi dăm, — întâmpinai eu, — ci băncii: el îi ia și-i dă».

«Focmai aceasta e, — domnule, — stărui popa. Nu vezi D-ta, cum profită de prostia noastră!? Dacă e cum zici; atunci banii nu dela el, ci dela bancă îi avem, și dacă și cametele tot noi le plătim, atunci el n'a dat nimic; pe ce temei mai ia 10 la mie?»

«Așa e! — stărui și preoteasa, cumnata-mea, și cealaltă preoteasă, soacră-mea. Dacă n'a dat bani și nu plătește nici camete, de ce mai ia 10 la mie!?»

«Ei, — grai Părintele, socrul meu, care ar

fi voit să împace lucrurile, — tot a făcut și el ceva, căci fără de dânsul banca nu ni-ar fi dat bani».

«Care va să zică tot pe a mea rămâne, strigă celalt Părinte; — ia 10 L. pentru că s'a dus la bancă să ia mia și să mi-o aducă. Cam mult! aș înțelege să fie o singură mie, dar sunt multe, de tot multe, și de fiecare câte zece e o avere întreagă. Eu, — urmă el îndârjindu-se, — am să vă arăt, că nu la mie, ci la sută sunt zece, dacă nu chiar mai mult. Ce păcat! — vom fi știind și noi să facem socoteli!»

El luă apoi hârtie și creion, ca să facă socoteala.

«Zece la mie, — grăi dânsul. Pe cât timp?»

«Cum — pe cât timp?» — întrebai eu.

«Știi prea bine, că la calculul dobânzilor avem trei factori: capital, procent și timp, — răspunse el. Știm capitalul, știm procentul: mai trebuie să știm timpul».

Ceilalți, care de asemenea știau lucrul acesta, deteră din cap și nu puteam nici eu să zic, că n'are dreptate.

«El cere 10 L. pentru fiecare mie cheltuită, — urmă în ton dăscălesc: — cât timp i-a trebuit ca să cheltuiască o mie de lei?»

«De, — răspunsei eu, — câte odată mai mult, câte odată mai puțin, după felul cheltuelilor, — câteva zile».

«Să-i dăm zece zile,—grăi dânsul.—Problema se pune cât se poate de clar: dacă o mie de lei aduce în zece zile zece lei, cât va aduce aceeași mie în timp de un an, care face 365 zile. Rezultat! 365 lei la mie, deci $36\frac{1}{2}$ la sută. Așa stau lucrurile, cumnate!»

E uimitoare adeseori zăpăceala, în care îi bagă pe oameni cifrele.

Pe toți îi supără gândul de a plăti acum, de odată, o sumă mare. «Cum adecă să plătesc și tot să fiu legat pe patruzeci de ani!?!—zicea popa și lucrurile li se prezentau tuturora parcă se face de două ori aceeași plată și că Spiru, care n'a dat nimic dela el și nici măcar cametele nu dela dânsul le plătește, câștigă așa dintr'o învârtitură $36\frac{1}{2}$ la sută. Silințele mele de a-i face să 'nțeleagă, că greșesc și că e absurd să pună 'n combinațiune timpul, în care s'a făcut cheltuiala, se izbiau de considerațiunea că îi sunt prieten lui Spiru și-i țin partea. Până chiar și Alina, care-mi dedită dreptate, o făcea aceasta cu inima îndoită, mai mult ca să nu mă supere.

Iară Veta stătea îndârjită la o parte și dedea din umeri când i se puneă vre-o întrebare.

«Faceți cum știți și cum voiți, —grăi dânsa în cele din urmă. — Eu vă spun numai atât, că mi-e oare cum frică să mai dau față cu dânsul. N'o fi, poate, cum ziceți voi, și poate

că are dreptate, dar nu știi, la ce poți să te aștepți dela un om, care vorbește ca dânsul, face ca dânsul și are căutătura și gesturile lui».

«Iar căutătura? — iar gesturi!? — exclamai eu scos din răbdare.

Ea se uită peste umăr la mine.

«Da, — zise, — să fugi și să nu te mai uiți înapoi, dacă nu vrei să-i faci pe plac».

VIII.

«Și nașul ce mai face? — întreabă Tereza urmând să șteargă vasele spălate de rânduș și să le așeze în rafturi în vreme ce băiatul ei, Spirache ăl mic, ședeà pe un covoraș întins pe jos și se jucà cu niște chei înșirate pe o verigă.

«Nu știi,—răspunse Lina, care venise, ca de obicei, să ceară îndrumări, — nu mi se pare în apele lui: e pus mereu pe gânduri și supărăcios mare minune».

«Așa e dânsul când face combinațiuni și socoteli,—o încredință Tereza plecându-se să ia alte vase. Ai crede nu știi ce când îl vezi, iară el pune la cale vre-un lucru, — te miri ce!? — încât alt om nici că s'ar gândi mai nainte de a-l face»:

«O știi eu asta, — grăi Lina. Il cunosc

acum și eu, țăță Tereză. Vorba e însă, că nu mai mănâncă nici la timp, nici cât i-ar fi porția».

«Iar nu mai mănâncă!? — exclamă Tereza oprindu-se din lucru»

«Și nu mai ține rânduiala de mai nainte, — urmă Lina, — vine de obicei târziu acasă ori vine prea de vreme și stă până după miezul nopții citind la masă ori plimbându-se prin casă».

Tereza ascultă din ce în ce mai neliniștită.

«Ear diminețile, — urmă iar Lina, — se scoală pe la nouă, zece și stă așa desbrăcat».

«O fi chiar așa cum zici tu!? — grăi Tereza. Ori mai pui și dela tine?»

«Ba și mai las pe ici pe colo câte ceva, — răspunse Lina, — că nu pot să le spun toate cum vin».

Tereza începù să șteargă mai iute, ca să sfârșească cât mai curând și să se ducă apoi, ca să vadă cu ochii ei.

Trecuse ora trei și nu mai erà lume la birt, eară pentru masa de seară mai avea destul timp să pună la foc.

După ce mântui dar cu vasele, se spală pe mâni și se șterse, apoi își luă copilul în brațe și se duse să-l lase în seama d-nealui, să se mai gătească puțin, că erà femee tânără, sprintenă și nu atât de grasă cum ți-ar fi venit să crezi după spusele lui Spiru.

L'a găsit slab, galbăn la față și neastâmpărat, cum nu-l mai văzuse.

«Ce e, nașule? îl întrebă ea. Nu ți-e bine. El se uită clătinând din cap la dânsa:

«Nu,—răspunse,—de loc nu mi-e bine. Îți mulțumesc c'ai venit. Uite nu pot să dorm și, ne putând dormi, nu mistui bine și, nemistuiind, n'am poftă de mâncare, mă doare capul și mă simt sleit: au venit toate una după alta și simt că mă prăpădesc».

Tereza vedea cu ochii ei, că așa este și-l mai și știă, că nu e om care exagerează.

«Să te îngrijești, nașule, cum te-ai îngrijit în totdeauna, îi zise ea cuprinsă de viuă neliniște. Lasă-le toate și caută-ți de sănătate».

«Asta e! grăi dânsul. Tu ai să-mi dai mie sfaturi!?—Sfaturi știu eu mai bună decât ori și cină, dară vorba e să te poți ține de ele. Ca să poți, Terezo, trebuie să fii stăpân pe tine, ca să fii stăpân, trebuie să ai nervi, eară nervii mei tremură ca piftiile. Cum să te înfrânezi, dacă frânele nu mai țin!?».

«Dar ce s'a întâmplat?—stărui dânsa.

El dete din umeri, apoi se ridică și începù să se plimbe prin casă..

«De geaba-ți spun, că n'o să mă poți înțelege,—grăi dânsul.—Uite! urmă el peste puțin,—s'au certat între dânsii și sunt certați. Zic, că i-am înșelat. De asta puțin îmi pasă, căci știu c'o să se desmeticească și-o să vadă

că nu-i așa, dar i-am învrăjbit și în supărarea lor făc prostii, care mă scot din minți».

«Ți se va fi părând, Nașule, îl întrerupse Tereza».

«Nu sunt om, care se ia după păreri, Terezo, întâmpină el. A fost, sunt acum nouă zile, pe la mine Iorgu, tu-l știi, și mi le-a spus el toate. Știi tu ce va să zică credit?»

«Cum să nu știu?—răspunse Tereza.—Bărbatul meu și-a pus și el casa la credit, ca să iee bani, să-i pună pe lângă ai mei și să zidească local mai încăpător și mai frumos.

Spiru sări cuprins de mânie în picioare.

«Terezo!—strigă el.—De ce faceți voi asemenea prostii fără de mine!? Auziți? să pună casele la credit?—să zidească fără ca să știe cum se zidește și cum să-și facă socotelile.

«Dar avem copil nașule, îl mulcomi ea, și trebuie să căutăm și noi a da înainte.

«Tocmai pentru că aveți copil, nu mai aveți voie să faceți prostii,—întâmpină el.—Să nu zidiți, Terezo, fără de mine, că vi le pun eu toate la cale și bani de la credit să nu mai luați. Lor le-am spus să ia fiindcă să încăpăținează. Vine acum Iorgu și-mi spune, că s'a găsit cineva, un farmacist vădov cu trei copii, care e gata să achite datoria la bancă și să înscrie ipoteca pe case zestrea ei.

«Foarte bine nașule,—grăi Tereza,—și bărbatul meu tot așa face.

«Dar eu nu vreau așa, mai ales așa nu vreau,—strigă ear.

«Du-te și le-o spune, stăruii dânsa.

«Eu să mă duc!?—răspunse el.—Eu!? Peste puțință! Cum să mă duc eu la oameni, pe care îi știu supărați pe mine!? Ar fi o nerușinare fără de seamăn. Da, dac'ar veni cineva să-mi spună, că ar dori și ei să se nțeleagă cu mine, dar n'am pe nimeni. Terezo, afară de dânsul, iară el nu mai poate, precum se vede, să vie, căci și-ar aprinde paie 'n cap. Uite stau, aștept, mă zbat așa singur, mă pisez eu însu-mi pe mine și, om care nu se poate nărați cu nimeni, nu mai știu ce să fac».

«Mă duc eu!» grăi Tereza hotărâtă.

«Ești smintită!? exclamă el. Atât ar mai trebui. Cine ești tu, ca să te amesteci în asemenea lucruri!? Ai turnă ulei pe foc».

Tereza cu toate acestea a venit.

Eră în adevăr de nesuferit starea, în care ne aflam.

Cumnatu-meu umblă neastâmpărat în toate părțile, făcea mereu calcule și combinațiuni, se căia, că n'a făcut cum voise la început și propunea în fiecare zi altă soluțiune. Socru-meu le primea pe toate — numai ca să se mântuiască odată, iar soacră-mea și cum-

nată-mea stăruiau, ca Veta să primească propunerile farmacistului.

Veta nu zicea nici da, nici ba, ci bombănia, răsturnă pe ici pe colo lucrurile ce-i cădeau în cale, nu se mai interesă de copii, azi pripia mâncările, iar mâne le scădea prea tare, dar umblă cu capul pe sus parc'ar fi voit în fiecare clipă să zică. «Dela mine atârnă toate!» Eu stam ca 'ndesuit și nu mai îndrăzneam nici să zic, nici să fac nimic, căci ori și ce aș fi zis ori făcut, îi întărâtam pe toți.

Tereza a venit cam pe la patru după ameză-zi, când eu nu eram a casă și s'a prezentat foarte smerită Alinei și Vetei, care n'o cunoșteau.

«Mă iertați, — le zise, — că-mi iau îndrăzneala. Eu sunt Tereza, care a fost atâta timp în casă la Domnul Spiru, nașul meu, care acum nu prea e bine, ba aș putea chiar să zic, că e bolnav, rău bolnav, nu poate să doarmă, n'are poftă de mâncare, pierde așa pe picioare și-mi spunea odată, c'a mâncat aici la D-voastră, o musaca de pătlăgele, care i-a plăcut foarte mult. E omul lui Dumnezeu, — urmă ea schimbând tonul; — unde-l pui acolo șade, dacă știi să umbli cu el. Îl știu că l-am slujit atâta timp. Mi-am luat dar îndrăzneala și vă rog să-mi spuneți, cum ați gătit musacaua, ca să i-o gătesc și eu. așa,

că doară i se va deschide pofta de mâncare».

Alina se uită în ochii Vetei, care se mișcă neastâmpărată în scaun.

«Unde-l pui acolo șade, dacă știi să umbli cu el!? grăi dânsa. Dar cine știe să umble cu un om ca dânsul!? Să vie aici și să mănânce, cum în atâtea rânduri a mâncat, și musaca și ce va mai fi poftind!»

«Nu vine, Domnișoară! — răspunse Tereza. Vai ar fi de capul meu dac'ar află c'am avut îndrăzneala să vă supăr».

«Auzi om!? — exclamă Veta. Și mai zici, că unde îl pui, acolo șade!»

«Ar fi, poate, — urmă Tereza, — să-l poftiți, să-i trimiteți un bilet ori să meargă cineva pe la el».

«Ba bine că nu!? — exclamă iar Veta. Să poftești pe un om, care se încapăținează să nu vie!?»

Alina se'ntoarse strâmtorată spre ea.

«Dar — bine, Veto», — îi zise.

«Nu! — îi tăie Veta vorba. Așa ceva nu se face. Știu eu, care e musacaua aceea, că numai la mâncare se gândește și-l vezi cât de colo când îi place ceva: îi râde barba și-i joacă mai altfel ochii în cap. Să-i tréacă însă! — să-și calce pe inimă! Ear dacă nu, nu-l arde, — și puțin îmi pasă!»

Cu toate aceste ea se'ntoarse peste puțin

spre Tereza și-i explică din fir în păr, cum are să facă musacaua.

«Dar nu e bolnav, ca să zici, că e bolnav, — zise apoi, — nu zace, iese, își caută de treabă».

«Mai rău, — îi răspunse Tereza. Când cazi la pat, vine doctorul și te caută, — dar așa».

«Nu, — întâmpină Veta, — ce-ar face el, dac'ar cădea la pat!? Cine să-l îngrijească!? Uite, — urmă apoi, — îi mai plac și bamele de post, gătite cu untdelemn și bine scăzute, — și iahnia de fasole îi place și ciulamaua, dacă făina e bine rumenită și-i dai numai puțin usturoiu, — așa ca să-i dea un fel de fum».

Ea-i explică apoi, cum are să gătească bamele, iahnia și ciulamaua.

«Numai dacă le-ai nimeri! — zise și-i venia să se ducă ea să le gătească.

«Las pe mine, domnișoară, — o 'ncredință Tereza. Fii liniștită, că-i știu și eu gusturile».

Liniștită tot nu era însă Veta, și seara, când m'am întors dela biurou, Alina mi-a spus cele petrecute și-a stăruit să mă duc pela Spiru.

«Foarte bucuros! — îi răspunsei, — mâne, când mă duc la biurou, nu-l mai găsesc acasă; pe la amează-zi, când mă întorc, el e dus la tribunal: abia seara, când iar mă

'ntorc, pot să-l gădesc, și să știți, că la el sunt, dacă nu sosesc la timp acasă».

Ziua următoare însă lucrurile s'au schimbat: Veta ni-a spus, în sfârșit, că ea nu mai rămâne, că copilul a crescut, că nu mai e nevoie de dânsa, și că se 'ntoarce acasă.

Mă așteptasem la așa ceva. În adevăr nu mai mergea, și simțiam un fel de ușurare în gândul, că 'n cele din urmă a luat hotărârea de a primi propunerile farmacistului. Eră, la urma urmelor, pentru dânsa, o bună partidă, și se alegeau lucrurile într'un fel. Numai cu două femei însă, așa cum ar fi voit Alina, nu mai puteam să rămânem. Trebuia să mai caut o fetișcană, care să poarte copilul în brațe și să îngrijească și pe cel-lalt, care eră tot mic, ca peste două-trei zile, când va plecă Veta, să nu fie prea robită Alina.

La amează-zi, când m'am întors, n'am mai găsit-o însă pe Veta. Plecase, — nu de tot, — dar plecase așa deodată, ca luată de un vânt stârnit în pripă.

«Să-și pască, — zisese, — fiecare bobocii: eu nu mai pot să-mi las ale mele».

Biruită în cele din urmă de simțământul, că trebuie neapărat să-l vadă pe Spiru și să vorbească cu el și numai cu el, că nu dânsul, ci ea, femeea, are să-și calce pe inimă și să se supună și că n'are să-i fie rușine de aceasta, ea nu mai avea alt gând decât să

se dumirească, cum ar putea să se 'ntâlnească cu dânsul fără ca cineva să bănuiască măcar ceva.

«Mă duc acasă, — mă duc la Alina, — răsună'n capul ei. Și'n vreme ce Alina mă știe acasă, ear cei de-a casă mă știu la Alina, eu fac ce vreau».

Pe la șase dar, când eu am trecut să-l caut pe Spiru, dânsa se plimbă prin Cișmigiu și se aținea 'n drumul lui, ca să-l întâlnească — așa ca din întâmplare. Am și văzut-o, dar nu putea să-mi treacă prin minte gândul, că în adevăr ea este.

Nu l-am găsit pe Spiru și, dacă n'ar fi fost la mijloc fetișcana, pentru care trebuia să mai trec și pe la un biou de plasare, l-aș mai fi așteptat: i-am lăsat însă vorbă, că am fost pe la dânsul și că doresc să-l văd, apoi am plecat.

Veta s'a plimbat mai departe din ce în ce mai neliniștită, mai nerăbdătoare și mai muiată.

«Dar dacă mama se duce la Alina și nu mă găsește acolo? Dar dacă Alina se duce la mama și nu mă găsește acasă? — Ei! spun c'am fost să fac niște cumpărături, olandă, dantele, nasturi. Câte nu trebuiesc pentru trusou!? — Dar dacă'n vreme-ce eu mă plimb ca o smintită pe aici el a trecut pe dincolo și-și ia masa și iar pleacă!?»

Obrajii ei se umplură de sânge, dar ea-și luă deodată inima 'n dinți și plecă spre locuința lui — hotărîtă precum eră din firea ei.

«Nu s'a'ntors încă, îi spuse Lina. Îl aștept și eu și văd că nu se'ntoarce.»

Îi fusese Vetei greu să între, dar încă mai greu îi eră să iasă, și o striviă gândul, pe care și-l va fi făcând Lina despre dânsa.»

«Uite, îi zise. Am să aștept. A comandat la mine niște cămăși. Sunt gata și stau în magazie: trebuie să știu, ce fac cu ele.»

«Mă tem c'o să așteptați prea mult ori, poate, chiar degeaba, căci nu mai vine regulat, o 'ncredință Lina. O să-i spun eu, c'ați fost pe aici.»

«Nu! grai Veta înfigându-se 'n scaun. Aștept.»

Se 'ntunecă, dar acum ea ar fi fost în stare să stea toată noaptea: ajunsă odată aici, nu se mai putea întoarce, — ea, mai ales ea — nu!

Spiru ținea să aibă intrarea din stradă, ca să poată intra ori ieși după placul lui; purtă dar cheia la dânsul, și Linei nu i-se mai întâmplase, ca cineva să între 'n biuroul stăpânului său când acesta nu eră acasă. Se simția dar nenorocită când a văzut-o pe Veta intrând și așezându-se pe scaun.

Încă mai mare i-a fost spaima când a văzut, că croitoreasa peste puțin se scoală

și începe să examineze lucrurile din biurou, apoi trece deodată în iatac și scotocește prin pat, ca să vadă fețele de pernă, cerceafurile și plapoma, dacă sunt în regulă și bine spălate — și parcă îi erau ochii umezi.

Ce să-i facă însă?

A ieșit la porțiță, ca să-l aștepte pe stăpânul ei, dac'ar fi să vie, și să-i spună, că ea nu e vinovată.

«Ce croitoreasă?! De unde-o scoți!? Eu nu știu nici o croitoreasă! grăi dânsul scos din sărite.

«Una urâtă! grăi Lina.

Spiru se cutremură și rămase o clipă ca infipt în pământ, apoi își scoase pălăria și-și netezi părul, își potrivi hainele pe trup și cravata la gât.

«Întru și eu pe dincolo, grăi dup'aceea băgând iar în buzunar cheia, pe care o scosese.

Întrat în casă, el rămase o clipă cu ochii plecați în fața ei, apoi îi luă mâna și i-o sărută.

«Să mă ierți c'am îndrăznit, — îi zise ea liniștită. Dacă n'ai venit și nu puteai să vii d-ta la noi, să cuvenia să viu eu la d-ta, care nu numai îmi voiești binele, dar mi-l și faci. Și dacă ții d-ta să nu mă mâhnești, țin cu atât mai vârtos eu să nu ai cuvinte de a te plânge de noi.»

«Nu sunt vrednic, domnișoară, de bună-tatea d-tale, — un om nenorocit, care supără pe toată lumea prin forma, în care-și dă pe față până chiar și cele mai bune porniri, — grăi dânsul.»

«Nu! — îi zise ea. Așa e, cum zici d-ta: împărțirea nu se poate face. Ar fi o nebunie!»

«Da, domnișoară! — stăruii dânsul înviorat. O mare nebunie ar fi. Ce facem însă cu popa, dacă el nu vrea să înțeleagă?»

«Domnule Călin, — îi răspunse ea. Mie mi-a fost foarte greu să viu la d-ta și încă mai greu mi-e să mai stau, căci nu vreau să se afle c'am făcut-o aceasta. Sunt forme, la care trebuie să ținem fie chiar și numai de ochii lumii, și eu nu mai pot să stau.»

«Da, neapărat, țin chiar mai mult decât d-ta, — o încredință.»

«Să ne întâlnim altădată, ca să ne înțelegem, — dar nu aici,» — urmă dânsa.

«Orișicând, orișiuunde, cum doriți.»

«Dacă-ți convine — mâne pe la opt la șosele, — urmă iar dânsa.»

«Da mâne pe la opt la șosele, pe alea cea mare, unde e totdeauna lume.»

«Și eu rămân croitoreasa, — adaugă ea întinzându-i mâna de plecare.»

El i-o sărută acum de mai multe ori, și ea plecă repede și fără ca să se mai uite înapoi.

IX.

Ziua următoare Spiru a venit, se înțelege, pe la noi și eră parcă nu s'ar fi întâmplat nimic, dar despre întâlnirile lui cu Veta și despre înțelegerea, pe care au luat-o între dânșii, nu mi-a spus nimic. Aș fi putut cu toate aceste să bănuiesc ceva, căci el nu eră om, care știe să se ascundă, nu i se întâmplase nicio dată să nu-mi vorbească despre lucruri, care mă privesc, și se dedea și acum de gol.

De unde ar fi putut însă să-i treacă cuiva în lumea aceasta prin minte, că prietenul meu Spiru e în stare să se întâlnească cu cineva prin ascuns, ba că acest cineva e chiar Veta!?

El ținea să știe, ce-ar trebui să se facă pentru-ca popa, cumnatul meu, să fie mulțumit.

«Eu sunt mai îngrijat de cumnată-mea, — îi răspunsei. — Cu dânsul tot o mai scoatem la capăt, dar de dânsa ți-e parcă frică să te apropii. Ar fi mai cu minte să ne înțelegem mai întâiu cu dânsa.»

«Doamne ferește, — răspunse el. — Indată-ce ar simți, că ne-am înțeles cu dânsa, el s'ar îndărătnici și nu mai ieșim din încurcătura, în care am intrat. S'o lăsăm pe dânsa, căci orișicât de năvalnică ar fi, e la urma urmelor

rezonabilă, foarte rezonabilă, și iau asupra mea sarcina de a o înduplecă. Eu cred că cel mai cu minte lucru e să rămânem pe lângă planul, pe care popa și l-a făcut dintru început : să plătească locul domnișoarei și să rămâie stăpân pe toate casele.»

«Dar n'o să voiască dânsa !» stăruii eu.

«Las'o să nu voiască, — întâmpină el. E chiar mai bine, că nu vrea, căci dacă ar voi dânsa, ar bănui el ceva și iar n'am mai putea să vorbim cu el. Te înțelegi mai ușor cu dânsa, care e singură, decât cu el, care are nevastă, copii și socri și e orbit de interesele familiei lui.»

«Ți-am spus însă, că are de gând să se mărite, — zisei — și acum pot să-ți spun și mai mult : nu mai vrea să rămâie la noi și a început să-și cumpere mai una, mai alta pentru trusou.»

El ridică amândouă mânilor și le clătină nerăbdător — așa în vânt.

«Nu cred, chiar ea dacă mi-ar spune-o, nu cred, — răspunse, — și tocmai dacă am crede-o, ar trebui să grăbim, ca toate să fie regulate cât mai curând.»

«I-ai făcut însă tu însuși socoteala, că e înșelată cu vreo opt mii de lei, dacă nu i se numără prețul locului chiar acum : de unde să se mai invoiască ea, ca plata să se facă în timp de opt ani?»

El se plimbă câtva timp nerăbdător.

«Te rog încă odată s'o lăsăm pe dânsa de o cam dată la o parte, — îmi zise apoi. So-coteala, pe care i-am făcut-o, e bună, dar numai dacă fructificăm banii cu 5⁰/₀. Eu însă, cu legăturile mele și cu practica, pe care o am, pot totdeauna să i le fructific cu 10—12⁰/₀ fără ca să înșel pe cineva, ba chiar ajutând pe alții să câștige.»

El își puse mâna pe pept, și se uită lung la mine.

«Las' pe mine, — urmă el, — c'o fac să înțeleagă, că în timp de opt ani o să-și aibă capitalul îndoit.»

«Bine,» — grăii stând la îndoială. — Pe popa l'aș luă parcă 'n seama mea, dar de dânsa nu răspund.

«Răspund eu!» — mă 'ncredință el cu o siguranță, încât ar fi trebuit să simt, că luase înțelegere cu dânsa.

Eu însă nu luasem înțelegere cu popa.

Când i-am propus să stărui și pe lângă Spiru, și pe lângă Veta, ca să lase lucrurile cum le plănuise el dintru început, el se uită la mine parc'ar fi voit să zică: Aici trebuie să fie o mare șarlatanie la mijloc! — iar umblați să mă pungășiți și să-mi sărăciți copiii!

Tot avea Spiru, — adevărat în adevăr — Veta, dreptate: ar fi fost destul; ca ea să se învoiască pentru-ca el să nu mai stee de vorbă.

«De! — grăi dânsul. — Să mă gândesc. — Atunci a fost atunci, iar acum e acum. — Nu erà greu să plătesc uu loc din chiria unei case: cum să plătesc însă și loc, și atâtea case?»

«Tot din chirie, — il încredințai eu, — căci o casă e una singură, iar patru sunt patru. — Nu vezi că stai și aștepți și peste câțiva ani te pomenești om bogat!?»

«Nu-ți bate joc de mine, cumnate, — grăi dânsul jignit. — Așa orbiș nu mă bag eu în asemenea încurcătură.»

«Bine, — întâmpinai eu. Dacă nu vrei așa, să-ți plătească ea locul și să-i rămâie casele ei, ori să vă plătească el locurile și să facă ce vrea cu casele.»

«Lasă-mă, cumnate, răspunse el, că nu sunt doară copil și o să știu ce am să fac.»

S'a dus apoi la d-l Sandu Săilă, avocat, care îi fusese coleg în seminar și i li-a spus toate din fir în păr.

Râdea d-l Săilă când îi vorbea popa de 10 la mie și de împrumutul făcut cu 2⁰/₀.

«Nu te lăsà, bre! să fii prostit, îi zise. Călin câștig de 10 la mie și camătă de 2⁰/₀!? Acela e om de afaceri, Domnule, care știe să învârtă lucrurile, cămătar, îl știe toată lumea încă de pe când erà judecător. Da, case cu temelia de-o palmă, cu ziduri, care se macină 'n timp de moină, și cu acoperiș de mucava, te uiți

la ele și zici, că sunt frumoase, dar peste doi-trei ani nu mai ai la ce să te uiți.»

Văzuse popa, cum sunt temelile, că venia în fiecare zi să vadă, dacă e ori nu cărămida presată și bine arsă, dacă e ori nu bine stins varul și destul de gras mortarul, știă, că tabla e plumbuită, dar tot s'a dus pe la alt coleg din seminar, inginerul Georges Ionescu, ca să meargă, când n'are altă treabă și să-i examineze casele.

«De, grăi d-l Georges, cum își vor fi făcut oamenii aceia socoteala? Curată pomană! Ori au furat materialul ori le-au lucrat zidarii de clacă. Cine le-a zidit?»

«Un Italian, Capini, Fotini, Malini ori cum îi vor fi zicând, răspunse popa.

«El să-ți spună ce-a făcut aici; eu zic numai să taci și să le iei.»

«S'a dus popa și la Italian.

«Lasă-mă, Părinte, în pace, îi zise acesta, că destul m'ai canonit în timpul lucrării. M'a înșelat domnul Spiru pe mine și m'a făcut s'alerg de ici până colo fără de nici un folos.»

Așa umblă popa dela unul la altul și nu se mai putea desmetici. Li rămăsese din toate 'n cap numai, că sunt frumoase casele, dar o să se măcine, c'ar fi bine dar e material de pomană și lucru de clacă, și că l-a înșelat Spiru și pe Italian. Le spunea apoi aceste tuturor și mi le spunea și mie, eară eu, su-

părat, i le spuneam lui Spiru, care spre marea mea mirare nu erà nerăbdător, nu se supără, ci râdea cu multă poftă.

«Ți-e parcă-l vezi pe copilul, care se zăpăcește când îl întrebi, cât face de două-ori doi, zise el. Prea e ușoară întrebarea și se teme, ca nu cumva să-i pui vre-o cursă. Iar Italianul e ca toți; ar vrea și să muncească puțin, și să trăiască bine, și să se îmbogățească de odată. Fă-ți tu însuți socoteala, urmă el. Bani dela dânsul n'a pus fiindcă n'are. Ori și cât de vrednic ar fi și ori și cât de priceput în meseria lui, poate dar să se mulțumească cu 100 lei pe zi, cum mă mulțumesc și eu, care-mi pun banii și de asemenea muncesc. El a avut însă totdeauna mai mult decât atât, căci am făcut lucrări de peste 400,000 lei pe an și am câștigat în trei luni de zile aproape treizeci de mii, din care el a luat jumătate. El ar fi voit însă să câștigăm cel puțin 100,000 lei, ca să chefuiască, să se plimbe iarna prin străinătate și tot să-și facă capital, ca să nu mai aibă nevoie de mine. Nu vrea, prostul să înțeleagă, că nu găsește de lucru, dacă lucrează scump și prost. Dar lasă-l să vorbească: la primăvară tot vine ear la mine».

Se supără însă Veta de se făcea foc când i se vorbea despre asemenea lucruri și nu mai erà chip să te dumirești, ce vrea și ce

nu vrea. Dacă o lăsa însă în pace și nu-i mai vorbeai despre case, nu mai bombănia, nu mai răsturna lucrurile ce-i cădeau în cale și-i iubea ear pe copii, ba câte odată chiar prea afară din cale, încât îți venia să crezi că are ceva și nu-și mai găsește rostul! Stetea, așa nehotărâtă, când la noi, când acasă, umblă mereu după cumpărături, dar fugea când bătrâna aducea fie măcar și numai pe de parte vorba la veterinar ori la farmacist.

Deodată ea fû cuprinsă de o tristeță fără de margini, care ne pune pe toți pe gânduri.

În vremea ce popa ne purtă cu vorba umblând mai pe la unul, mai pe la altul, ea se 'ntâlnea cu Spiru la șosele și se plimbau amândoi, ca să se înțeleagă, deși vorbeau despre toate câte sunt pe lume și afară de lume — numai despre case nu. Ce ar fi și putut să vorbească, dacă popa se clătină mereu între doară și poate!?

Nu mai erau copii nici el, nici ea și-și dedeau foarte bine seamă, că au slăbiciune unul pentru altul, ba și-o și mărturisiau aceasta încredințându-se unul pe altul, că nu e lucru mai plăcut decât să te 'ntâlnești așa neștiut de nimeni, să te plimbi și să stai de vorbă. Ce frumos ar fi fost s'o ducă toată viața așa!? Oamenii, care trăiesc mereu împreună, foarte ușor se isbesc unul de altul și-și fac, adeseori pentru nimic, unul altuia

viața nesuferită: când te 'ntâlnești însă numai așa când te apucă dorul, viața se scurge în liniște plăcută.

A venit însă bruma și s'au scuturat frunzele, au venit și zilele ploioase și plimbările parcă nu mai erau cu puțință.

Pentru Spiru da. El nu prea-și dedea seamă, că ploaia poate să 'mpedecă pe cineva a ieși la plimbare: și-a pus mantela de cauciuc, și-a tras gluga peste căciulă și a ieșit.

S'a plimbat omul, s'a tot plimbat și-a așteptat. În cele din urmă s'a 'ntors cuprins de adâncă amărăciune.

Auzi? își zicea, o buricică ușoară ca asta e destul, ca ea să nu vie!?

Eră peste puțință. I s'a 'ntâmpat, se vede, ceva.

Cuprins de vie neliniște, el a trecut pe 'la noi, ca să vadă, ce este.

Eu nu eram, se 'nțelege, acasă, iar Veta nu eră singură, ci cu Alina.

Ceva trebuia să le spună.

Am fost, zise, la șosele și plimbându-mă, așa singur singurel, m'am gândit mai la una, mai la alta și mi-a venit o idee.

Veta schimbă fețe.

Cel mai cuminte lucru ar fi, urmă el, ca Părintele să se ducă la Credit, să spună că vrea să facă un împrumut pe case și să

ceară, ca experții să-i prețuiască casele. O să aflu așa, cât prețuiesc casele. Ar fi bine să sfârșim odată, ca să nu mai avem nevoie de a ne tot bate capul cu asta.

«Mie puțin îmi pasă! — grai Veta îndârjită. Faceți ce voiți!

Așa zicea dânsa, dar, văzând mâhnirea ei adâncă, vedeam, că altfel simte și gândește.

Iar afară plouă — plouă, mărunț, dar neîncetat încât ți se ură viața.

«Mă duc!» — grai dânsa două zile 'n urmă, așa pe înserate, și sări 'n picioare.

«Unde te duci?»

«Mă duc!» — zise iar și dusă fù.

Eră peste puțină să-l lase așa cum îl știă.

De ce adecă să nu se ducă la el acasă!? De ce să nu se ducă!? O s'o vadă cineva? — o să aflu lumea!?

«Puțin îmi pasă!» — își zise printre dinți.

Dar se umilește, — i se dă roabă.

Așa și voiă. De ce să n'o facă, dac'o făcea cu toată inima!? Cum să n'o facă, dacă nu mai putea să n'o facă!?

Mai bine roabă unui om decât stăpână unui nemernic.

«Atât ca Tereza pot să-i fac și eu, — zise ea, — și atât, cât Tereza, o să-i fiu și eu — și mi-e destul!»

«Eara!? Se poate, Domnișoară!?! — se poate să mi-o faci mie aceasta!?! — grai Spiru cuprins

de adevărată desnădăjduire când o văzù intrând.

«Nu mai pot, — îi răspuse ea. Mă omoară gândul, că d-ta îți faci nedreptatea de a crede, că n'am venit atunci, cum a fost vorba, fiindcă plouă. Nu m'am dus fiindcă, văzând timpul urât, eram sigură, că n'o să vii d-ta.

«Asta e, vezi, ceace mă amărește și mă duce la desnădăjduire, — grăi dânsul viu emoționat. Voi toți, care vă aveți uniți pe alții, nu vă dați seamă, ce este iubirea unui om ce stă singur în lume și nu înțelegeți, cum se dă el cu tot sufletul când găsește pe cineva, de care se poate alipi și care-i primește iubirea cu îngăduință binevoitoare. Erai d-ta sigură, că nu am să viu!? Dar m'aș duce, Domnișoară, și prin pohoiu, și prin foc, și m'aș duce chiar și dac'aș ști, că mă alungi — numai să te fac să simți, cât de mult țin și am să țiiu viața mea toată la d-ta. Adecă ce altă mulțumire aș mai putea să am în viața mea!?

Veta erà desarmată și stetea tremurând și cu ochii plecați în fața lui.

«Pentru că sunt sfiicios și cuprins mereu de grija, ca nu cumva să supăr pe aceia, la care țin, — urmă el, — voi mă socotiți un fel de om cu inimă de ghiață, cu care nu poate nimeni să trăiască».

«Nu, nu! — eu nu, — strigă ea. Eu sunt

o ființă sucită, pe care nu poate nimeni s'o mulțumească».

«Nu ești, Domnișoară, — întâmpină el oarecum răstit. Aceasta mie să nu mi-o spuie nimeni. Ești numai năvalnică și îndrăzneată. Iată și acum : de ce-ai venit aici? — ce să fac eu?»

«Nu cumva vrei să mă dai afară!?» — șopti ea.

«Asta nu, — răspunse el, apoi începù să se plimbe, cum îi erà obiceiul, prin casă.

«Dar, — urmă peste puțin, — putem noi să vorbim și aiurea.

El îmbracă după aceea pardesiul, își luă pălăria, îi dete brațul și ieșiră amândoi.

Eram la masă Alina și eu când ne-am pomenit cu ei ca căzuți din cer.

Căzuți ei, dar și noi.

Vedeam și nu ne credeam ochilor; auziam și ne erà parcă suntem într' aiurea.

Spiru-Călin și Veta să se 'ntâlnească prin ascuns!? să se plimbe pe cărări dosnice? — să stee așa numai amândoi la el acasă!?

«De așa ceva tot n'aș fi putut să cred: zicea până chiar și Alina mea cea blajină, care îi mai erà și soră. Asta nu trebuiă să ni-o facă!»

Eu eram foarte supărat — nu pentrucă au făcut-o, ci pentrucă au spus-o, căci lumea se vede cum se știe și până chiar și la nuntă

se șoptiau prin colțuri multe câte numai în mințile stricate se pot ivi.

X.

«Bine zicea Tereza: șade unde-l pui!» — grăi Veta, ajunsă acum din față bătrână femeie tânără, cea mai tânără între surorile ei, cu un copil la sân și cu altul culcat pe poala rochiei.

«Da, — întâmpină Alina, — dacă-i faci toate voile și-i ghicești toate gândurile.»

«Cum adevărat să nu i le faci când sunt și ale tale? — și cum să nu i le ghicești când le știi de mai nainte!? — răspunse Veta râzând din ochii cei mărunți și făcând gropițe'n obrajii acum plini și rotunjiți, încât nu mai ieșiau la iveală umerii lor și fălcile cele late. Nu e oare bine, că i-am lăsat cumnatului casele? Eată acum, după cinci ani abia, îmi am banii aproape îndoîți, și puțin mai are și el de plată.»

«Dar tot face gură.»

«Gură o să facă el cât o trăi, căci așa îi este firea — să se plângă 'ntr'una, — grăi ear Veta. Face și Italianul gură, dar azi mâne o să-l vezi lucrând în socoteala lui. Râdeți apoi de noi, — urmă ea' — pentrucă ne vedeți strâmtorându-ne în casele aceste, pe care

le-a zidit numai pentru el singur, și nu ne facem rost de niște case mai cu lărgime când zidește atâte pentru alții. Noi ne simțim însă mai bine în cuibușorul nostru, unde stăm oarecum mai apropiați unul de altul, n'avem nevoie să primim și am și eu mai puțină bătaie de cap. Las' să mai crească copiii, să vedem câți ni-o da Dumnezeu și o să le facem lărgime, că nouă nu ne trebuie.»

Așa zicea și ea, căci el voia să aibă copiii săi lărgimea, pe care însuși o avuse la casa maichii preotesei.

Mai voia însă el și altă ceva ce dânsa încă nu știa, căci ar fi voit și ea, dac'ar fi știut, fie chiar și fără ca să voiască, numai să nu iasă din voile lui.

Mai făcea Spiru combinațiuni și socoteli, operațiuni și mijlociri, se ducea regulat și la tribunal, și la bursă, dar nu le făcea ca mai nainte — când nu ținea seamă de ceea ce zic alții și răspundea cu un gest, cu o strâmbătură ori cu o căutătură la toate clevetirile gurilor rele. Acum, când avea casa lui, soția lui, copiii lui, neamuri și legături, eră foarte simțitor, ținea la numele lui și se simția strivit de dușmănia celor ce se simțeau jigniți de dânsul fie 'n interesele lor, fie 'n amorul lor propriu. Gestul însă, mâna și căutătura nu putea să și le stăpânească, ba adeseori îi scăpă și vorba: «Nu mai e de trăit

în lumea aceasta, în care e destul să fii om cum se cade, ca să le fii tuturora nesuferit».

«Știi ce m'am gândit eu? — îi zise el Vetei într'una din zile, pe la sfârșitul lunei August. — Se coc strugurii: n'ar fi frumos să cum-părăm undeva, la deal, rodul unei vii și să petrecem acolo câteva săptămâni. Li-ar face și copiilor bine».

Nu-i erà lui de cele câteva săptămâni, dar voià să vadă — nu ce zice, ci cum în adevăr se simte ea la țară, departe de toiul lumii, în mijlocul unor oameni proști, care văd lu-crurile fără de ochelari și judecă cu mintea, pe care le-a dat-o Dumnezeu.

Toamna apoi, după ce s'a încredințat, c'ar voi dânsa și dacă el n'ar stărui, a cumpărat de veci și cele câteva pogoane de vie, și li-vedea întinsă, și vreo optzeci de pogoane loc de arătură și a plecat acolo, ca copiii lui să nu cunoască deocamdată lumea, în care și-a trăit el zilele.

Mergeam și noi cam des cu copiii pe la dânsii, ca să luăm aier și să mai răsufăm.

Ședeam într'una din zile în cerdacul larg al casei și ne uitam în valea largă, unde păș-teau vacile cu viței.

«Dar noi, îl întrebai — când ne 'n cheiăm socotelile?»

«Mai va, — îmi răspunse el. — Dă înainte cu cei 20 lei, că o să-ți prindă bine când o

să-ți vie peșitori la față. — Ce-aș fi făcut eu, — urmă apoi, — dacă n'ar fi fost Naie Petică, Dumnezeu să-l ierte, ca să mă 'nvețe a face socoteală?»

«Ceea ce facem noi ceilalți, — îi răspunsei: te-ai face că nu vezi, n'auzi, nu 'nțelegi nimic și-ai găfâi înainte».

BCU Cluj / Central University Library Cluj

